

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

בפני כב' השופטת אורית בן דור ליבל

תובעים

1. ב'

2. ג'

ע"י ב"כ עו"ד אריאל ניסים

3. נ'

נגד

נתבעים

1. א'

ע"י ב"כ עו"ד בני שגיא

2. ר'

ע"י ב"כ עו"ד פרופ' דב פרימר או עו"ד אילנית וייל

בעניין המנוח ר'

פסק דין

1

2 תביעה לקיום צוואה שהגישה התובעת 1 (ת"ע 11710-03-16) ואליה הצטרף התובע 2, ומנגד

3 התנגדויות לקיומה שהגישו הנתבעת 1 (ת"ע 12074-03-16) והנתבעת 2 (ת"ע 14478-10-16).

4

5

6

7 1. התובעים 1-2 והנתבעת 1 הם אחים. הנתבעת 2 ז"ל היא אמם והמנוח הוא אביהם. המנוח

8 והנתבעת 2 נישאו ז"ל כדמו"י בשנת 1950 ונפרדו זמ"י בשנת 1973 ומאז לא שבו עוד לחיות

9 יחד אך גם לא התגרשו זמ"י בגט פיטורין עד למועד פטירת המנוח ביום XXX משסירבה

10 הנתבעת 2 לקבל את גטה. לאחר הגשת הסיכומים נפטרה גם הנתבעת 2 לבית עולמה.

11

12 2. הצדדים תמימי דעים שקודם לפירוד המנוח והנתבעת 2 הפעיל המנוח אלימות פיזית כלפי

13 התובע 2 והנתבעת 2, בעטיה גם הורחק בשנת 1973 על ידי משטרת ישראל מדירת המגורים

14 המשותפת לו ולנתבעת 2 בירושלים (ולהלן: "הדירה") בה נותרה לגור הנתבעת 2 עם הנתבעת

15 1, שנולדה בסמוך למועד הפירוד. למרבה הצער הפירוד בין המנוח לבין הנתבעת 2 לא שם קץ

16 לקשיים ולמערכת היחסים המורכבת בין הנפשות הפועלות, וגם לאחר הפירוד נמשכו

17

18

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 .3. הנתבעת 1, שנולדה בסמוך לפירוד הוריה בשנת 1973, חדלה לקיים כל קשר עם המנוח מאז
2 שמלאו לה 16 שנים (משנת XXX בקירוב), ומאז לטענתה סירבה להתראות עמו ומאז שמלאו
3 לה 20 שנים גם סירבה לשוחח עמו בטלפון, ואף התנגדה להשתתפותו בחתונתה או לקיום
4 קשר עם בנה (עמ' 46 שורות 29 – עמ' 47 שורה 13 לפרוטוקול).
5
- 6 .4. בראשית שנות ה-90 בנה המנוח בית מגורים בן שלוש דירות ב-XXX (להלן: "הבית"). לטענת
7 התובעת 1 לבקשת המנוח היא השתתפה במימון מחצית העלות של רכישת הקרקע והבנייה
8 ועל כן הוסכם ביניהם שתקבל זכויות בעלות במחצית הבית. בינה לבין המנוח נערך זיכרון
9 דברים בהתאם ומאז השלמת בניית הבית היא גם עושה שימוש ייחודי בדירה בקומה העליונה
10 של הבית (ששטחה כמחצית גודלו). הנתבעת 2 אף הפנתה אותה לב"כ דאז על מנת להבטיח
11 את רישום זכויות הנתבעת 1 בדירה (שלא נרשמו בסופו של דבר). מאז השלמת הבנייה ועד
12 למועד פטירתו התגורר המנוח בדירה בקומה האמצעית של הבית. אין למעשה חולק שלמצער
13 מאז ראשית שנות ה-90 מבין שלושת ילדי המנוח הנתבעת הייתה הקרובה אליו ביותר.
14
- 15 .5. התובע 2 התגורר שנים ארוכות בחו"ל ולאחר ששב ארצה והחל משנת 2010 בקירוב התיר לו
16 המנוח להתגורר בדירה בקומה הראשונה בבית ומאז התקרב אף הוא למנוח אשר לטענתו
17 ביקש לפצותו (כמו את אחיותיו) על התנהגותו בעבר.
18
- 19 .6. ביום 14.1.16 הגישה התובעת לרשם לענייני ירושה בקשה לקיום צוואה נוטריונית מיום
20 2.12.12 עליה חתם המנוח בפני עו"ד יי (להלן: "הנוטריון"). בצוואה ציווה המנוח את זכויותיו
21 בבית לתובעים, באופן שהתובעת 1 תזכה בקומה האמצעית, העליונה, הגג והמחסן, והתובע
22 2 יזכה בקומה הראשונה. את זכויותיו בדירה ציווה לתובע 2 ולנתבעת 1 בחלקים שווים, אלא
23 אם יקבע שלנתבעת 2 יש זכויות בדירה אז יועברו מלוא זכויותיו לתובע 2. את זכויותיו
24 בקרקע במושבה XXX ציווה לתובע 2, ואת זכויותיו בקרקע ביישוב XXX ציווה בחלקים
25 שווים לבניהן של התובעת 1 ושל הנתבעת 1. את יתר רכושו ציווה המנוח לשלושת ילדיו,
26 התובעים והנתבעת 2, בחלקים שווים. עוד קבע המנוח הוראות במקרה של פטירת מי מילדיו
27 לפניו. בנוגע לתובעת 1 ולנתבעת 1 קבע שאם לא יהיו בין החיים במועד פטירתו יועבר חלקה
28 של כל אחת מהם לבנה. אם התובע 2 לא יהיה בין החיים במועד פטירתו חלקו בבית יועבר
29 לרעייתו, חלקו בקרקע במושבה XXX יועבר לבנה של הנתבעת 1, חלקו בדירה ובית הרכוש
30 יתחלק באופן שווה בין התובעת 1 והנתבעת 1. לנתבעת 2 ציווה 10 אגורות (להלן: "הצוואה").
31

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 7. להשלמת התמונה יצוין שקדמו לצוואה זו שתי צוואות מוקדמות שערך המנוח בשנים 2009
2 ו- 2010, זהות זו לזו בהוראותיהן (פרט לתיקון מספר זיהוי). הצוואות המוקדמות הללו
3 דומות גם לצוואה המבוקשת לקיום פרט לשתי הוראות, האחת נוגעת לבית – כאשר בצוואות
4 המוקדמות ציווה לחלקו בין שלושת ילדיו, והשנייה נוגעת להוראות במקרה של פטירת מי
5 מילדיו לפניו.
6
- 7 8. ביום 6.3.16 הועברה התובענה לבית משפט זה אחר שהנתבעת 1 הגישה התנגדות לקיומה.
8 התובע הודיע שהוא מסכים לקבלת הבקשה (ועל כן מעמדו כתובע). בחודש 10/16 הגישה גם
9 הנתבעת 2 התנגדות לקיום הצוואה.
10
- 11 9. בין הצדדים התנהל הליך מקביל שעניינו תביעת הנתבעת 2 לפסק דין הצהרתי שיצהיר על
12 זכויותיה ברכוש שצבר המנוח מיום נישואיהם ועד מועד פטירתו (תמ"ש 8265-07-16). בפסק
13 דין שניתן בד בבד עם פסק דין זה נדחתה תביעתה.
14
- 15 10. ניהול ההליך התארך יתר על המידה בין היתר בשל העדר פניה של הנתבעת 1 למומחה שמונה
16 לבקשתה, טענתה לניהול מו"מ עם התובעים (שהוכחשה על ידיהם) וניהול הליך נוסף בנוגע
17 לכשרותה המשפטית של הנתבעת 2. כפי שפורט בפסק הדין בתמ"ש 8265-07-16 בית המשפט
18 ניסה מספר רב של פעמים להביא את הצדדים להסכמות, גם לאחר שלב הסיכומים, כדי
19 להביא לסיום הקונפליקט הארוך והקשה בין הצדדים ואולם למרבה הצער כל הניסיונות
20 העלו חרס.
21

תמצית טענות הצדדים

- 22
- 23
- 24 11. התנגדות הנתבעת 1 נסמכת בעיקרה על שלושה אדנים:
25 א. הצוואה בטלה מפאת פגמים שנפלו בה.
26 ב. הצוואה בטלה מחמת פגם הנוגע להוראות הצוואה המזכה את התובעים אשר לקחו חלק
27 בעריכתה.
28 ג. הצוואה בטלה מחמת שנערכה תחת השפעה בלתי הוגנת של התובעים.
29
- 30 12. בכתב ההתנגדות שהגישה הנתבעת 2 (מבלי לתמוך אותו בתצהיר כנדרש בדין) נטען שהצוואה
31 נחזית להיות צוואה שאינה אותנטית ועל כן יש לבטלה, ומכל מקום עובר הנטל לתובעת

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 להוכיח את כשירות הצוואה. עוד טענה הנתבעת 2 שהמנוח מתעלם מזכויותיה ברכוש
2 המשותף מכח חזקת השיתוף.
3
4 13. התובעים טוענים להעדר פגם חוקי בצוואה ולהעדר הצדקה אחרת לפסילתה. כן דוחים
5 התובעים מכל וכל את הטענה לפיה נטלו חלק בעריכת הצוואה או שהשפיעו השפעה בלתי
6 הוגנת על המנוח לעריכתה.
7
8 14. כנזכר לעיל, התנגדות הנתבעת 2 לא נתמכה בתצהיר כנדרש בדין. הנתבעת 2 גם לא התייצבה
9 לדיון ההוכחות שהתקיים לאחר שהופעל ייפוי כח מתמשך בו מינתה את הנתבעת 1 כמיופת
10 כוחה ולא הוצג אישור רפואי המסביר שהייתה מניעה להתייצבותה לחקירה.
11 כפי שזכר פעמים מספר במהלך הדיונים, בהעדר תצהיר (או ייפוי כח להגשת ההתנגדות)
12 למעשה לבית המשפט אין כל אינדיקציה שהנתבעת 2 הייתה מודעת להגשת התנגדות בשמה
13 (לספק הגדול שעלה בשאלת הבנתה את מעמדה בהליכים ראו גם תשובותיה לבית המשפט
14 בדיון מיום 15.2.17 בתמ"ש 8265-07-16). סבורתני שיש טעם רב בטענות התובעים לפיהן אין
15 מקום לדון בהתנגדותה בנסיבות אלו, והדברים אמורים במיוחד שבסיכומים הרחיבה את
16 טעמי התנגדותה וטיעוניה כנגד הצוואה תוך העלאת גרסה למעורבות התובעים והשפעתם על
17 המנוח. עם זאת, היות ומסקנתי היא שדין ההתנגדויות להידחות לאחר שהשתכנעתי
18 שהצוואה משקפת את רצונו של המנוח, והיות והנתבעת 2 הודיעה שהיא מצטרפת להתנגדות
19 התובעת ולכאורה גרסתה בסיכומיה נשענת על העדויות ועל הראיות שנחשפו במהלך ההליך,
20 ועל מנת שלא להותיר 'אבן לא הפוכה', נבחנו ונשקלו גם כל הטענות שנטענו בשמה של
21 הנתבעת 2.
22

דיון והכרעה

- 23
24
25 15. האם נפל פגם בצוואה או קיימת הצדקה אחרת לפסילתה היא השאלה העומדת להכרעה.
26
27 16. ברם, טרם ניכנס בעובייה של קורה יש להסיר מעל הדרך טענה טרומית שהעלתה הנתבעת 1
28 בהתנגדותה לדחיית התובענה מפאת קיומו של מעשה בי-דין (עליה חזרה גם בסיכומיה, סעיף
29 (א7).
30
31 17. בפסק דין מיום 18.12.15 נדחתה על יסוד הסכמת הצדדים בקשת התובע 2 לקיום צוואה
32 מאוחרת מיום 26.5.14 (ת"ע 36117-10-14). לטענת הנתבעת 1 היות ובהתנגדותה לקיום

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 אותה צוואה טענה שיש להורות על ירושה על פי די הרי שפסק הדין שקיבל את ההתנגדות
2 ודחה את הבקשה לקיום הצוואה מקים מעשה בית דין המונע מהתובעים לעתור לקיום
3 הצוואה. טענה זו אין לה על מה שתסמוך ויש לדחותה.
4 פסק הדין הדוחה את בקשת התובע 2 לקיום הצוואה המאוחרת לא קובע שירושת המנוח
5 תתחלק על פי דין ואינו מקים מעשה בית דין המונע הגשת בקשה לקיום צוואה מוקדמת
6 לצוואה שנדחתה.
7
8 18. הוראת סעיף 2 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 (ולהלך: חוק הירושה") קובעת "הירושה היא
9 על פי דין זולת במידה שהיא על פי צוואה". לפיכך, שעה שערך המנוח מספר
10 צוואות ממילא יש לברר את תקפותן טרם מתן צו ירושה. מושכלות יסוד הן שקבלת התנגדות
11 לפסילת צוואה מאוחרת אינה מונעת הגשת בקשה לקיום צוואה אחרת, מוקדמת בזמן.
12
13 לעיתים קרובות חותם אדם בחייו על יותר מצוואה אחת. היות וככלל צוואה מאוחרת מבטלת
14 את קודמתה (אלא אם צוין בה אחרת; סעיף 36 (ב) לחוק הירושה) הרי שהפרקטיקה הנוהגת
15 היא שהצוואה המאוחרת ביותר בזמן עומדת לדין ראשונה, ורק אם מתקבלים טעמי
16 ההתנגדות וקיומה נדחה נפתח השער לדין בקיומה של צוואה מוקדמת בזמן. לפיכך, נדמה
17 היה שהנתבעת לא תעמוד על טענתה זו גם בסיכומיה. אך משעשתה כן אין אלא לחדד
18 ולהבהיר שיישום המבחנים שנקבעו בפסיקה על ענייננו בדוקטרינה של מעשה בית דין מכח
19 "השתק עילה" [ע"א 303/79 אבני נ' גליקסמן, פ"ד לה(1) 92, 98 (1980); ע"א 8/83 גורדון נ'
20 כפר מונאש - מושב עובדים, פ"ד לח(4) 797, 801 (1985); רע"א 6498/05 צבעוני נ' בנק
21 הפועלים בע"מ - סניף עפולה עלית (פורסם בנבו, 23/2/2006); נינה זלצמן מעשה בית-דין
22 בחליך אזרחי (1991) 3-4, 29, 137-141] או מכח השתק פלוגתא [ע"א 127/06 בנק הפועלים
23 בע"מ-משכן נ' נגר (פורסם בנבו, 19.2.2009)] מלמדים שאין פסק הדין מיום 18.12.15, שעל
24 יסוד הסכמת הצדדים קיבל את ההתנגדות ודחה את הבקשה לקיום הצוואה המאוחרת,
25 מקים השתק עילה או השתק פלוגתא החוסם את התובעים מבקשתם לקיים צוואה מוקדמת
26 עליה חתם המנוח. לא הוכרע ממצא פוזיטיבי כלשהו במסגרת אותו פסק דין היוצר מעשה
27 בית דין פרט לבטלות הצוואה מיום 25.5.14. לא מתקיימים התנאים החיוניים להיווצרותו
28 של השתק עילה או השתק פלוגתא כאשר לא נקבע באופן פוזיטיבי שירושת המנוח תתחלק
29 על פי דין (ולא הוגשה, מעולם, בקשה למתן צו ירושה אחר המנוח אשר ערך בחייו למצער
30 ארבע צוואות), וכאשר עילות התביעה הן שונות – קיום צוואה שונה וכך גם עילות ההתנגדות
31 - צוואה שונה עומדת לדין בקשר אליה יש לבחון אם הוכח טעם המצדיק את פסילתה.
32

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

19. הנתבעת כשלה גם בהוכחת טענתה לקיומן של צוואות נוספות המאוחרות לצוואה העומדת לדיון בתובענה דכאן. התובעים כפרו בטענתה שהם יודעים על קיומן של צוואות נוספות או מחזיקים בהן, ולא עלה בידיה להפריך את טענתם. כל גרסתה של הנתבעת 1 (לרבות בנקודה זו) מושתתת על הערכות וסברות לקיומה של צוואה נוספת, שנחתמה על ידי המנוח קודם לצוואה שקיומה נדחה ולאחר הצוואה העומדת לדיון בהליך דכאן. הוכח שהמנוח חתם בחייו על ארבע צוואות: האחרונה בזמן בשנת 2014 שקיומה נדחה בפסק הדין מיום 18.12.15; הצוואה שנערכה בשנת 2012 שקיומה מבוקש בהליך כאן; ושתי הצוואות המוקדמות שזכרו לעיל, שערך המנוח על ידי עו"ד ש., האחת ביום 15.9.09 (הוגשה וסומנה נ/2) והשניה ביום 23.12.10 (הוגשה וסומנה נ/3). משלא הובא בדל של ראיה להוכחת קיומה של צוואה נוספת המאוחרת לצוואה המבוקשת לקיום ממילא אין לדחות את התביעה גם מהטעם הזה.
20. בהקשר זה אעיר כבר כאן שטענת הנתבעת 1 לקיומה של צוואה נוספת, אותה לטענתה מכמינים התובעים, פוגעת ומפריכה את טענתה להשפעה של התובעים על המנוח. שהרי, אם השפיעו התובעים על המנוח והוא ערך צוואה נוספת 'טובה' יותר להם אזי בוודאי היה להם אינטרס מובהק לעתור לקיומה ולהעדיפה על פני הצוואה הנוכחית. לפיכך אם נקבל לצורך הדיון את טענת הנתבעת 1 לפיה התובעים מחזיקים בצוואה מאוחרת ובוחרים שלא להגישה לקיום מסתבר שהיא פחות 'טובה' להם ומכאן יהיה מי שיסיק שהיה למנוח החופש לצוות כך ללא הגבלה מצד התובעת. מכל מקום, לא הוכח קיומה של צוואה נוספת מאוחרת בזמן לצוואה העומדת לדיון.
21. העולה מהאמור הוא שיש לדחות את טענות הנתבעת לסילוק התובענה על הסף היות ופסק הדין מיום 18.12.15 יוצר מעשה בית דין המונע מהתובע את הגשת התביעה דכאן, ואת טענותיה לדחיית התובענה מפאת קיומן של צוואה מאוחרת לצוואה העומדת לדיון.
22. עוד יש להידרש לטענות שהעלו הנתבעות בנוגע לזכויות הנתבעת 2 ברכוש שציווה המנוח בצוואתו, ולטענת התובעת 1 שבבעלותה למעשה הדירה בקומה האמצעית בבית. אין חולק שאדם לא יכול להוריש יותר ממה שיש לו, ואינו יכול להוריש נכסים שאינם שייכים לו. **חוק הירושה** מבחין בין נושא קיום צוואה לבין נושא היקף נכסי העיזבון, אלה הם שני נושאים נפרדים הכלולים בפרקים נפרדים של החוק והנדונים בהליכים נפרדים. בית המשפט אינו קובע בהליך של צו ירושה את היקף נכסיו של הנפטר ואת פירוטם [ע"א 12/83 ל' **עמרם נ' ד' עמרם ואח'**, פ"ד לח(3) 556], והוא הדין בצו קיום צוואה. מכאן שהשאלה אם הנכסים שעליהם ציווה המצווה היו בבעלותו אם לאו, אינה עניין לבית המשפט בדונו בשאלה אם

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 להיעתר לבקשה להוצאת צו קיום צוואה אם לדחותה [ע"א 240/63 פוקס נגד המוציאים
2 לפועל של צוואת גיטל פוקס פ"ד יז 2097]; ת"ע (ת"א) 1168/86 צוואת המנוח יוסף ווינשטיין
3 ז"ל פ"מ תשמ"ט (2) 184]. דיון בצו ירושה או בצו קיום צוואה איננו ההליך המתאים לבירור
4 שאלות בנוגע להיקף העיזבון וזכויותיו הקנייניות של המוריש בנכסים שאותם הוא מתיימר
5 לצוות. על כן, המתנגד לקיים צוואה בטענה שהנכסים שהוזכו בה לא היו של המנוח ואי לכך
6 הוראות המנוח לגביהם בצוואה אינן תופסות, לא יוכל לעשות זאת במסגרת התנגדות לקיום
7 צוואה [פרופ' ש. שילה, פירוש לחוק הירושה, תשכ"ה-1965, כרך ג, עמ' 42].
8 הנה כי כן, אין מקומן של טענות הנתבעות באשר להיקף העיזבון במסגרת דיון זה
9 בהתנגדותם לקיום הצוואה, אלא בהליך אחר ונפרד [ע"א 272/86 הכרי נ' הכרי, פד"י מב (2)
10 411], כפי שאכן הוגש על ידי הנתבעת 2 (במסגרת תמ"ש 8265-07-16) ובפסק דין שניתן
11 במקביל נדחתה תביעתה.
12
13 משסילקנו מעל הדרך טענות מקדמיות נפנה לעסוק בגופם של חילוקי דעות.
14
15 23. נקודת המוצא של דיון בתביעות כגון דא הוא עקרון כיבוד רצון המת. ההנחה הגלומה בצוואה
16 הינה שהיא מבטאת את רצונו האמתי והמלא של המת לאשר ייעשה בנכסיו לאחר מותו.
17 הצוואה משקפת אפוא את האוטונומיה שלו כפרט ואת זכותו החוקתית בקניינו.
18 כיבוד רצונו של המת להורות מה ייעשה ברכושו הינו חלק מכבוד האדם שלו [דנ"א 7818/00
19 יוסף אהרן נ' אמנון אהרוני, נט (6); בע"מ 4990/12 מיכאל זילברסון נ' חנן זילברסון 653].
20 כפועל יוצא, בבוא בית המשפט לבחון צוואה עליו לכבד את רצון המת ולהימנע ככל האפשר
21 מלפגוע בחופש הצוואה [א' ברק, פרשנות במשפט, כרך חמישי, פרשנות הצוואה (ירושלים,
22 תשס"א), בעמ' 59-58; ע"א 724/87 ורדה כלפה (גולד) נ' תמר גולד, מח (1) 022; בע"מ
23 11116/08 פלוני נ' אלמוני (פורסם בנבו, 5.7.12)]. בית המשפט, ככלל, ימנע לבטל או לשנות
24 צוואת אדם ועל המבקש לעשות כן להרים נטל כבד ביותר.
25 מצווים אנחנו אמנם לכבד את רצונו של המת, אך כלל לא פחות גדול הוא גם לבטל צוואה
26 כאשר ישנו פגם מהותי בכושר השיפוט של המצווה, או כאשר מוכח שהיא לא נערכה מתוך
27 רצון חופשי אמיתי [ע"א 5185/93 היועץ המשפט לממשלה נ' מרום, פ"ד 318 (להלן:
28 "פרשת מרום")].
29
30 24. צוואה יכולה להיות בכתב יד, בעדים, בפני רשות או בעל-פה (סעיף 18 לחוק הירושה). הצוואה
31 שנערכה בפרשה שלפנינו הינה צוואה בפני רשות (סעיף 22 לחוק הירושה). סעיף 22 לחוק

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

1 הירושה מגדיר צוואה בפני רשות וסעיף 53 לחוק הנוטריונים תשל"ו-1976, הביא להוספת
2 סעיף 22(ז) לחוק הירושה הקובע, כי דין נוטריון כדין שופט לעניין אותו סעיף.
3 סעיף 22 לחוק הירושה קובע:

4 **"(א) צוואה בפני רשות תיעשה על ידי המצווה באמירת דברי הצוואה**
5 **בעל-פה בפני שופט, רשם רשות של בית משפט, או רשם לעניני**
6 **ירושה, או בפני חבר של בית דין דתי, כמשמעותו בסעיף 155, או**
7 **בהגשת דברי הצוואה בכתב, על ידי המצווה עצמו, לידי שופט או**
8 **רשם של בית משפט, רשם לעניני ירושה או חבר בית דין דתי כאמור.**
9 **(ב) דברי הצוואה כפי שנרשמו על ידי השופט, הרשם של בית**
10 **המשפט, הרשם לעניני ירושה או חבר בית הדין הדתי או כפי שהוגשו**
11 **לידו, ייקראו בפני המצווה, הוא יצהיר שזו צוואתו, והשופט, הרשם**
12 **של בית המשפט, הרשם לעניני ירושה או חבר בית הדין הדתי יאשר**
13 **על פני הצוואה שהיא נקראה ושהמצווה הצהיר כאמור.**

14 **... (ג)**

15 **(ו) צוואה בפני רשות תהיה ראייה לכאורה שהאדם הנקוב בה כמצווה**
16 **עשה את הצוואה שנעשתה ביום ובמקום הנקוב בה כיום עשייה**
17 **ומקומה".**

18 **(ז) לענין סעיף זה דין נוטריון כדין שופט."**

19
20 סעיף 19 לחוק הנוטריונים תשל"ו-1976 קובע:

21 **"אישורו של נוטריון לפי חוק זה והתקנות על פיו, יהיה ראייה מספקת**
22 **בהליך משפטי, ללא צורך בראייה נוספת, לדברי הנוטריון או למעשיו**
23 **ולדברי אחרים ולמעשיהם שאמרו או עשו בפניו, הכל כאמור**
24 **באישור".**

25
26 25. בענייננו, לצוואה נלווה אישור עשיית צוואה בו אישר הנוטריון:

27 **"אני הח"מ .. עו"ד ונוטריון, ברח'.. מאשר בזה כי ביום 2.12.12 במשרדי ניצב לפני: המנוח**
28 **ת.ז. שניתנה ע"י משרד הפנים בירושלים ביום 15.5.12.**

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

1 ואמר לי המצווה את דברי המצווה שרשם בצוואה המצ"ב ואחרי עריכתה הגיש לי המצווה
2 את דברי הצוואה בכתב במסמך המסומן באות א' המצ"ב.
3 השתכנעתי כי המצווה פועל מרצונו החפשי וכי הוא מבין בהבנה מלאה את משמעותה של
4 עשיית הצוואה המצ"ב והמצווה הצהיר מרצונו החפשי כי זוהי צוואתו.
5 ולראיה באתי על החתום היום 2.12.2012".
6
7 26. האם נפל פגם בצוואת המנוח היא השאלה הראשונה העומדת להכרעה. בעניין זה טענו
8 הנתבעות שתי טענות עיקריות: האחת, שהצוואה מורכבת מאוסף דפים שלא נערכו באותה
9 עת ובמקשה אחת אלא צורפו והודבקו "על ידי מאן דהוא", וכך גם הודבקה חתימת המנוח.
10 בסיכומים הוסיפה הנתבעת 1 לראשונה גם את הטענה שהתאריך העברי הנקוב בצוואה אינו
11 תואם את התאריך הלועזי המפורט בה; והשנייה, שנטענה אף היא לראשונה בסיכומים,
12 שאישור הנוטריון חסר פירוט שהצוואה הוקראה למנוח ולא פורט על גביה שכר הנוטריון ועל
13 כן אין לראותה כצוואה בפני רשות, והנטל מוטל על התובעים להוכיח את כשרותה. אדון בכל
14 אחת מטענות אלה בנפרד.
15
16 27. נפתח בטענה הראשונה. סעיף 22(א) לחוק הירושה קובע שתי דרכים להבאת דבר המצווה
17 בפני הנוטריון: הדרך האחת היא "באמירת דברי הצוואה בעל-פה"; הדרך השנייה
18 היא "בהגשת דברי הצוואה בכתב". הוראות אלו מתקיימות בענייננו כאשר המנוח
19 אמר את דבריו לנוטריון בעל פה. הנוטריון העיד שהמנוח אמר לו את רצונו בעל פה במהלך
20 הפגישה בה נערכה הצוואה הכיצד לצוות את עיזבונו, ורצונו הכיצד יחולק עיזבונו משתקף
21 בדיוק בצוואה. הנוטריון העיד שדברי המנוח הודפסו במשרדו ואת העובדה שהצוואה לא
22 הודפסה כולה כמקשה אחת ונוספו לה דפים הסביר:
23 "המקור אצלי, הוא זהה לי מה שראיתי לצוואה שיש אצלכם, הבאתי את המקור איתי. יתכן,
24 יתכן ובאותו יום הייתה תקלה עם המדפסת, ונאלצנו לעשות איזשהו שעטנז לפני החתימה,
25 אך מדובר בצוואה שהוא חתם עליה, והיא אצלי המקור שהוצאתי מהקלסר אצלי אתמול
26 בערב, ואתם יכולים לבחון לפי מיטב ראייתי היא זהה לצוואה שאצלכם" (עמ' 14 שורות 23-
27 לפרוטוקול). "אז אני מודיע לך חד משמעית שגם אצלי בצוואה המקורית שאצלי במשרד,
28 שהוצאתי אותה מהקלסר אתמול, גם כאן זה באותיות מסוימות פה, ובאותיות מסוימות
29 כאן, וכאן יש איזשהו הבדל. יכול להיות שחלק הודפס אצלי בחדר, וחלק הודפס אצל
30 הפקידה, ולכן זה נראה באותיות אחרות. אבל הצוואה הזו היא באמת (צ"ל 'במאת' – א.ב.ד.)
31 האחוזים הצוואה שחתם עליה אדון י' אצלי במשרד" (עמ' 15 שורות 6-1 לפרוטוקול). "אבל
32 עוד פעם, יכול להיות שהדפסתי, ועשיתי טיוטה ושמתי על השולחן וצילמתי אותה ושיניתי,

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 הכל יכול להיות, אבל התוצר המוגמר זהו התוצר שעליו חתום אדון י"י (עמ' 16 שורות 1-3
- 2 לפרוטוקול). "ואני מבקש שזה ירשם. אילו הייתה פה צוואה שונה אצלכם בידיים, הייתי
- 3 קופץ לשמים, הייתי אומר גוועלד מה עשו, נגעו בצוואה שלי. אבל אני לא מצליח להבין את
- 4 השאלות שלך. מאחר שהצוואה שאצלך והצוואה שאצלי זהות, זה היה מקרה של יום אחד
- 5 עבודה, שבא אלי למיטב זכרוני המוריש, עשה את הצוואה והלך. אנשים היחידים שאני מכיר
- 6 זה המוריש זכרו לברכה והבת, זהו. זו הצוואה שיש אצלי סגורה בקלסר כבר 9 שנים" (עמ' 7
- 8 שורות 1-7 לפרוטוקול).
- 9 28. אני דוחה את גרסת הנתבעת 2 (גרסה חדשה שנטענה לראשונה בסיכומיה כאשר כבר הופעל
- 10 ייפוי הכח המתמשך) לפיה התובעים הם אלה שערכו את הצוואה. טענתה החדשה גם לא
- 11 הובהרה עד תום, ולא פורש בה האם כוונתה שהנוטריון אישר צוואה שהובאה אליו כשהיא
- 12 כבר ערוכה על ידי התובעים או שמא התובעים ערכו את הצוואה לאחר מכן.
- 13 הנתבעות לא כפרו בטענת התובעים שלא היה בידיהם עותק מהצוואה ועל כן לאחר פטירת
- 14 המנוח פנתה התובעת 1 לנוטריון לצורך קבלת העתק הימנה כדי לעתור לקיומה. הנוטריון
- 15 העיד שהצוואה שהוחזקה אצלו כל השנים זהה לצוואה שביקשו התובעים לקיים ומכאן שלא
- 16 נעשה שינוי בצוואה לאחר אישורה.
- 17 גם הטענה שהצוואה נערכה על ידי התובעים קודם לאישורה לא הוכחה. הנוטריון העיד שלא
- 18 הייתה לו היכרות מוקדמת עם המנוח או עם מי מבני המשפחה. הנוטריון העיד שאינו מכיר
- 19 את התובע 2 וכי מעולם לא פגש אותו עד למועד בו נפגשו באולם בית המשפט (עמ' 16 שורה
- 20 22; עמ' 20 שורות 29-31 לפרוטוקול). לדבריו התובעת 1 תיאמה את הפגישה, הביאה את
- 21 המנוח למשרדו ולא נכחה במהלך הפגישה בה אמר לו המנוח את רצונו ובה נערכה הצוואה
- 22 (עמ' 18 שורות 9-12 לפרוטוקול). מאז קיום אותה פגישה לא היה לנוטריון קשר עם המנוח
- 23 או עם מי מבני המשפחה עד שפנתה אליו התובעת 1 לקבל העתק מהצוואה כדי לעתור
- 24 לקיומה. הנוטריון הבהיר שערך את הצוואה בהתאם לרצונו של המנוח כפי ששמע מפיו
- 25 "מדובר באדם שהיה רהוט, צלול וחד משמעית יודע כל דבר שהוא אומר" (עמ' 14 שורות 5-
- 26 6; עמ' 20 שורות 15-20 לפרוטוקול). כן הבהיר הנוטריון שהצוואה נערכה על ידיו. הנוטריון
- 27 הסביר שככל הנראה באותו היום הייתה תקלה במדפסת במשרדו ועל כן נערכה הצוואה בדרך
- 28 "יצירתית" ולא שלל את האפשרות שצולמו דפים ושודכו יחד למסמך הצוואה.
- 29 הנוטריון עומת בחקירתו עם האפשרות ש"מישהו אחר גזר וחתך את הדפים" אותה הוא שלל
- 30 מכל וכל והשיב: "מישהו מטעמי, לפני שזה נעשה. זה לא משנה אם אני חותך את זה 20 פעם,
- 31 אני רוצה להגיע למוצר המוגמר איך שאני רואה אותו, וזה לא משנה לי באיזה יצירתיות, אם
- 32 המדפסת מקולקלת או אם אני חותך או אם אני עושה... מוצר המוגמר זה כשהוא חותם בפניי

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 ואני שם את הסרט האדום ואת החותם שלי ובזה נגמר הסיפור" (עמ' 28 שורות 1-3
- 2 לפרוטוקול).
- 3
- 4 29. בטענת הנתבעות לפיה התובעים הם אלה שערכו את הצוואה נרמזת למעשה טענה כלפי
- 5 הרשות שלא פעלה כדין ואישרה צוואה שלא נעשתה על ידיה. טענה זו נטענה לראשונה
- 6 בסיכומים הגם שבמהלך חקירת הנוטריון הבהירה ב"כ הנתבעת 2 שאינה טוענת שהצוואה
- 7 שבידי הנוטריון שונה מהצוואה שמוחזקת על ידי הצדדים (עמ' 26 שורה 14 לפרוטוקול) ועל
- 8 תהיית הנוטריון "מה מנסים להוכיח? שאני עשיתי משהו לא כשר" השיבה בשלילה (עמ' 26
- 9 שורה 17 לפרוטוקול):
- 10 "ת. אני לא מצליח להבין לאן את חותרת. תראי, מילא אם הצוואה שאצלכם עוד פעם אני
- 11 אומר את זה, הייתה שונה מכאן, אני הייתי צועק לשמים.
- 12 ש. לא לא, אני לא טוענת את זה.
- 13 ת.שזייפו לי צוואה. אבל אתם מנסים פה כבר שעה לטעון שאני עשיתי, הרי מה מנסים
- 14 להוכיח? שאני עשיתי משהו לא כשר.
- 15 ש: לא.
- 16 ת: כן. הרי אין משהו אחר.
- 17 ש: לא לא לא.
- 18 ת: אם הצוואה המקורית אצלי, ואתם מנסים לשאול ב-20 שאלות למה זה ככה וככה, אז אני
- 19 מודיע לכם חגיגית שזו הצוואה ותו לא, לא נעשה שום דבר לא כשר, הכל נעשה בפניו, הוקרא
- 20 בפניו והוא חתם בפניי, ובזה בא שלום על ישראל (עמ' 26 שורות 12-23 לפרוטוקול).
- 21
- 22 30. לא הוכח אפוא שהנוטריון פעל שלא כדין באישור צוואה שלא הובאה לידי על ידי המנוח
- 23 בעצמו, בעל פה או בכתב, ואני דוחה את טענות הנתבעות מכל וכל. בהקשר זה, אזכיר את
- 24 ההלכה כי טענת זיוף ומרמה מצריכה כמות ואיכות ראיות שונה מזו הנדרשת ברגיל במשפט
- 25 אזרחי [ע"א 475/81 זיקרי נ' כלל, פ"ד מ(1) 589 (1986); ע"א 373/89 מסרי נ' חילף, פ"ד מה(1)
- 26 729, 742 (1991); ע"א 4126/05 חג'אזי נ' ועד עדת הספרדים (פורסם בנבו, 20.6.06) פסקה
- 27 טו]. דא עקא, שבמקרה דנא לא עלה בידי הנתבעות ולו להרים את הנטל על פי מאזן
- 28 ההסתברויות הנדרש במשפט האזרחי. הדברים אמורים במיוחד כאשר הנוטריון נהנה
- 29 ממעמד של שופט בעשיית הצוואה ובהתאם לסעיף 19 לחוק הנוטריונים אישור הנוטריון
- 30 ראיה מספקת "לדברי הנוטריון או למעשיו ולדברי אחרים ולמעשיהם
- 31 שאמרו או עשו בפניו, הכל כאמור באישור".
- 32

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 31. אני דוחה את טענות הנתבעת 2 להיות עדות הנוטריון 'מופרכת' (סעיף 7 לסיכומים). מדובר
2 בעד אובייקטיבי אשר בעשיית הצוואה כרשות נהנה ממעמד כשל שופט. ההתרשמות הישירה
3 מעדות הנוטריון הייתה חיובית ביותר ומצאתי לקבלה במלואה. הנוטריון נחקר ממושכות
4 (הן על ידי ב"כ הנתבעת 1 והן על ידי ב"כ הנתבעת 2) בסוגיית השוני בין עמודי הצוואה, שעולה
5 מהם בבירור שלא הוקלדו והודפסו באותה עת, ובקשר לפגמים שלטענת הנתבעות נפלו
6 בצוואה.
- 7 עדותו של הנוטריון הייתה רצופה, קוהרנטית, כנה ומהימנה ונתתי בה אמון מלא ומשקל
8 מלא. הסבריו מדוע נעשתה הצוואה כפי שנעשתה, ולא בדרך של הקלדה והדפסה רציפה,
9 מסתברים בעיני. גם אם ראוי היה בנסיבות העניין לערוך בזמן אמת תרשומת מדוע כך נעשה
10 אין בעובדה שלא נערכה תרשומת ושהנוטריון לא זכר בבירור את הנסיבות כדי לפגום
11 באמינות ובמשקל שמצאתי לתת לעדותו. העובדה שהנוטריון לא זכר כמה פרטים לא מלמדת
12 שעדותו אינה מהימנה. יש לזכור שחלפו תשע שנים ממועד עריכת הצוואה ועד מתן עדותו,
13 והמנוח היה לקוח מזדמן והטיפול בו היה קצר. לא ניתן להסיק מהעובדה שלא זכר פרטים
14 שעדותו אינה סבירה ואינה אמינה, במיוחד שעה שביחס לעובדות הליבה הנוטריון העיד
15 באופן ברור וחד משמעי. העובדה שהצוואה נעשתה בדרך של צירוף עמודים ושידוכם
16 והנוטריון לא זכר אם צילם והדביק ומה הייתה הסיבה לכך אינה מהותית והיא פרט עובדתי
17 שיתכן שעקב חלוף הזמן לא זכר הנוטריון במדויק. השאלה אם מי שעשה את הצוואה היה
18 הנוטריון והאם הפעולות נעשו טרם השלמת עשיית הצוואה על ידיו. על שאלות אלה השיב
19 הנוטריון בנחרצות בחיוב ושלל כל אפשרות אחרת.
20
- 21 32. הוכח לפני שהצוואה, המורכבת מאוסף דפים שלא הודפסו כמקשה אחת, היא הצוואה
22 שנעשתה ואושרה על ידי הנוטריון בהתאם לדברי המנוח. האם העובדה שהנוטריון לא הדפיס
23 בעצמו את כל דברי המצווה אלא שידך לעמודים שהודפסו על ידיו צילום (או צילומים), אף
24 מצוואה קודמת, פוגמת בצוואה? לדעתי התשובה לשאלה זו היא בשלילה. שידוך עמודים
25 שהודפסו במקומות שונים אינה נוגעת ליסודות הצורניים של הצוואה, וממילא אינה פוגמת
26 בהם.
- 27 הנוטריון העיד שהמנוח הגיע "בלי כלום" ובחקירתה הסכימה התובעת 1 שאמנם המנוח הגיע
28 לפגישה בלי תיק אבל השיבה שיתכן שהמנוח הביא את הצוואה הקודמת בכיסו (עמ' 103
29 שורה 34; עמ' 104 שורות 8-3 לפרוטוקול). נתתי אמון מלא לעדות הנוטריון שהוא העלה על
30 הכתב את אשר סח לו המנוח וכי דברים אלה של המנוח (שהודפסו על ידיו או צורפו יחדיו)
31 מבטאים את רצונו בכל האמור לעריכת צוואה.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 גם אם הקליד הנוטריון בעצמו (או באמצעות מזכירותו) חלק מדברי המצווה, ואת חלקם
2 צילם מצוואה קודמת (ולא זכר שהמנוח הביא עמו לפגישה, או הדפיס במדפסת אחרת)
3 השתכנעתי שרצונו של המנוח כפי שנמסר על ידי בעצמו בעל פה הועלה על ידי הנוטריון עלי
4 כתב, בין בהקלדה ובין בצירוף מסמך שכבר הודפס והביא אותו אליו המנוח כתוב, ורצונו
5 משתקף בדיוק בצוואה.
6
7 33. בע"א 594/99, **אוחנה נ' אלעזר**, נה (3) 355, בנסיבות בהן דברי המצווה נמסרו לנוטריון בטלפון
8 קבע כבי הנשיא ברק כי הוראות סעיף 22 (א) מתקיימות, אם ההוראות הטלפוניות מועלות
9 על ידי הנוטריון על הכתב ומוקראות על ידו למצווה.
10 אם צוואה מעין זו היא בגדר צוואה בפני רשות, קל וחומר כי הצוואה במקרה שבפנינו
11 שנאמרה בעל פה על ידי המנוח בפני הנוטריון והועלתה על ידו על הכתב ונחתמה על ידי
12 המנוח, מקיימת היא את הוראת סעיף 22 **לחוק הירושה** ואין בעובדה שהצוואה לא הוקלדה
13 והודפסה כמקשה אחת כדי לפגום בה או כדי לגרוע מה"טקסיות והרשמיות" שיש בעצם
14 המעמד בפני רשות.
15 מתקיים אפוא התנאי היסודי הקבוע בהוראת סעיף 22 **לחוק הירושה** שהצוואה נערכה
16 בהתאם לדברי המצווה כפי שהובאו לרשות בעל פה או בכתב.
17
18 34. בתחילה טענה הנתבעת 1 שהחתימה על הצוואה אינה חתימת המנוח ולבקשתה מינה ביום
19 21.11.16 בית המשפט מומחה להשוואת כתב יד לבדיקת חתימת המנוח. עם זאת, בחרה
20 הנתבעת לא לפנות למומחה שמונה לבקשתה ומאוחר יותר הודיעה על ויתור בצורך בבדיקה
21 (הודעה מיום 2.11.18; ראו גם עמ' 6 שורה 12 לפרוטוקול). בסיכומים נטען על ידי הנתבעות
22 'שלא צריך מומחה' כדי להבחין שיתכן שחתימת המנוח הודבקה על גבי הצוואה. אינני
23 מקבלת את הטענה שלא נדרש מומחה לצורך הוכחת הטענה, והדברים אמורים במיוחד
24 כאשר הטענה מרמזת על זיוף (גם אם לא נטענה במפורש) שהמעט שניתן לומר ביחס אליה
25 שהיא דורשת נטל גבוה יותר להוכחתה מאשר מאזן ההסתברויות, ויתרה מכך כאשר
26 הנוטריון העיד שהמנוח חתום על הצוואה לפניו טרם אישור עשיית הצוואה ומכאן שהזיוף
27 מיוחס לרשות.
28 בנוסף, בצוואה בפני רשות, **חוק הירושה** אינו דורש כאמור את חתימת המצווה או אישורו,
29 ואין גם כל דרישה לחתימת הרשות שבפניה נערכה הצוואה. משכך, גם העדר חתימה על גבי
30 צוואה שאושרה על ידי נוטריון אינו פוגם בתוקפה, משום שאין דרישה צורנית שהמצווה
31 יחתום על גבי הצוואה הנוטריונית [ש. שוחט "פגמים בצוואות", מהדורה שניה – תשס"א,
32 בעמ' 131 (ולהלן: "שוחט")].

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1
- 2 35. בסיכומים טענה הנתבעת 1 לראשונה טענה חדשה שהתאריך העברי המופיע על גבי הצוואה
- 3 אינו תואם את התאריך הלועזי. התובעים התנגדו להרחבות החזית בסיכומי הנתבעות ויש
- 4 לקבל את התנגדותם. מעבר לזה, לא אך שהטענה לא נטענה קודם לכן בהתנגדות, אלא אף
- 5 הנוטריון לא נחקר בנוגע לכך. העלאת הטענה מבעוד מועד או חקירת הנוטריון בנוגע לכך
- 6 הייתה מאפשרת את בדיקת פנקס הצוואות של הנוטריון (בהתאם לתקנה 23(ב) לתקנות
- 7 הנוטריונים על הנוטריון לנהל פנקס ובו לרשום את מועד עריכת הצוואה, שם המצווה,
- 8 המספר הסידורי של האישור הנוטריוני וכיו"ב).
- 9
- 10 בע"מ (י-ס) 729/05 סובול נ' לויטין (פורסם בנבו, 9.8.05; ולהלן: "פרשת סובול") נקבע כי
- 11 **"רישום התאריך על גבי הצוואה אינו דרישה צורנית... לפיכך העדר**
- 12 **תאריך לא יעמוד לרועץ לצוואה הנוטריונית"**. לפי עמדה זו, אין בעובדה שלא
- 13 צוין בצוואה תאריך מדויק משום פגם. ברם, בספרם של המלומדים שוחט, פיינברג ופלומין,
- 14 דיני ירושה ועיזבון, מהדורה שביעית, תשע"ד (ולהלן: "פלומין") בעמ' 114 נאמר כי: **"בצוואה**
- 15 **בפני רשות אין גם דרישה קטגורית לציין תאריך... הוראת סעיף 22 (ו) לחוק קובעת כי "צוואה**
- 16 **בפני רשות תהיה ראייה לכאורה שהאדם הנקוב בה כמצווה עשה את הצוואה ושנעשתה ביום**
- 17 **ובמקום הנקוב בה כיום העשייה ומקומה"**. כיוון שכך, יש לציין על פני הצוואה את מקום
- 18 עשייתה ואת התאריך שבו נעשתה. אם נפל פגם ביום הנקוב בצוואה בפני רשות כיום עשייתה,
- 19 ניתן לעשות שימוש בסעיף 25 (א) לחוק ולקיים את הצוואה. גם אם לא נקב כלל תאריך
- 20 העשייה, ניתן לעשות שימוש בסעיף 25 (א) לחוק ולראות בהיעדר התאריך פגם בהליך ולקיים
- 21 את הצוואה".
- 22 היות ופירוט תאריך עשיית הצוואה אינו נמנה על התנאים הצורניים של צוואה בפני רשות,
- 23 והיות ובענייננו הצוואה ואישור עשיית הצוואה נוקבים את מועד עשייתה ביום 2.12.2012,
- 24 אינני סבורה שהעובדה שהתאריך העברי הנקוב בצוואה (ולא באישור עשייתה) אינו תואם
- 25 את התאריך הלועזי משום פגם כטענת הנתבעות. עוד יש לזכור שהוראת סעיף 25 לחוק
- 26 הירושה מונה פגם בתאריך ככזה הניתן לתיקון על ידי בית המשפט.
- 27
- 28 36. נפנה כעת לטענה השנייה. הוראת סעיף 22(ב) לחוק הירושה מורה שדברי הצוואה ייקראו
- 29 בפני המצווה והוא יצהיר שזו צוואתו והרשות תאשר שהצוואה נקראה ושהמצווה הצהיר
- 30 כאמור. בענייננו, על פני הדברים, אישור עשיית הצוואה מאשר שהמנוח הצהיר שזוהי צוואתו
- 31 אך אינו מאשר שהצוואה הוקראה למנוח או נקראה על ידיו. לטענת הנתבעות הפגם באישור

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 הנוטריון פוגם בצוואה כצוואה בפני רשות, מחייב את ביטולה או לכל הפחות מחייב את
2 העברת נטל השכנוע לכתפי התובעים – מבקשי קיומה – להוכיח את אמיתותה.
3
- 4 37. גם טענה זו של הנתבעות נטענה לראשונה בסיכומים ומהווה הרחבת חזית אסורה וגם בנוגע
5 אליה לא חקרה את הנוטריון. במענה לשאלה שהופנתה אליו על ידי ב"כ הנתבעת 2 אם
6 הקריא למנוח את הצוואה השיב הנוטריון "בוודאי" (עמ' 24 שורה 23 לפרוטוקול). ובהמשך:
7 "אם הצוואה המקורית אצלי, ואתם מנסים לשאול ב- 20 שאלות למה זה ככה וככה, אז אני
8 מודיע לכם חגיגית שזו הצוואה ותו לא. לא נעשה שום דבר לא כשר, הכל נעשה בפניו, הוקרא
9 בפניו והוא חתם בפניי, ובזה בא שלום על ישראל" (עמ' 26 שורות 23-20 לפרוטוקול). הנוטריון
10 הסביר בחקירתו גם שאישור עשיית הצוואה בו הוא משתמש "זה נוסח קבוע. אגב, זה נוסח
11 של אבי המנוח שהיה 65 שנה עורך דין, אני לקחתי את זה ממנו" (עמ' 30 שורות 34-35
12 לפרוטוקול), וכי המנוח "לא היה מקרה חריג" (עמ' 31 שורות 11-9 לפרוטוקול) וחזר והדגיש
13 שהצוואה הוקראה למנוח (שם, שורות 15-14 לפרוטוקול).
14
- 15 38. בסיכומיה טענה הנתבעת 1 שאין לקבל את עדות הנוטריון לפיה הקריא למנוח את הצוואה
16 משום שעדותו בעל פה סותרת מסמך בכתב (סעיף 13), וכי העובדה שנפלו בצוואה טעויות
17 בשם המשפחה של התובעת 1 ושל רעיית התובע 2, כמו גם טעויות דפוס נוספות מלמדת
18 לטענתה על אחת משתי אפשרויות: או שהצוואה לא הוקראה למנוח או שלא היה כשיר ועל
19 כן לא הבינן ובגין כל אחת מהאפשרויות דין הצוואה להתבטל (סעיף 15). בהקשר זה יודגש
20 שאין חולק שהמנוח היה בעל כשרות משפטית לצוות (עמ' 6 שורה 21 לפרוטוקול) וכך בבירור
21 התרשם ממנו גם הנוטריון.
22
- 23 39. בנסיבות המקרה אינני סבורה שהעובדה שאישור עשיית הצוואה חסר אישור הנוטריון
24 שהצוואה הוקראה למנוח עולה כדי פגם המביא לבטלות הצוואה ואין בכך כדי אי עמידה
25 בדרישה לקיומה של רשות. על כן, לא בכדי לא עלה בידי הנתבעות להביא בסיכומיהן ולו
26 דוגמא אחת מהפסיקה בה הוחלט לפסול צוואה או לקבוע כי היא בטלה רק בשל העובדה
27 שאישור עשיית הצוואה חסר היה פירוט שהצוואה הוקראה למנוח.
28 גם אם אניח שהעדר הציון באישור הנוטריון שהצוואה הוקראה למנוח עולה כדי פגם צורני,
29 הרי שאין המדובר בפגם היורד לשורשה של צוואה, הוא אינו מעביר את נטל השכנוע ומכל
30 מקום ניתן לתקנו בהתאם לסעיף 25 לחוק הירושה. לאחר בחינת הדברים סבורתני שיש
31 מקום לתקנו, שאין לייחס לו משקל אופרטיבי בענייננו, וכי אין הוא יכול ללמד דבר על נסיבות
32 עריכת וחתימת הצוואה.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 ראשית, הנוטריון העיד שהמדובר בנוסח בו נעשה שימוש במשרדו מזה 65 שנים. בנוסח זה
2 אולי נפל פגם, ואולם מדובר בפגם סיסטמי שאינו יכול ללמד באופן ממשי על נסיבות חתימת
3 הצוואה הקונקרטית. שנית, הנוטריון העיד מפורשות – והאמנתי לעדותו – שהצוואה
4 הוקראה למנוח.
5
6 40. כאמור, הנתבעות לא טענו כדבעי לקיומו של פגם צורני בנוסח האישור. המדובר בהרחבת
7 חזית, ולא ניתנה לתובעים האפשרות להפריך את הטענה. ודוק. בהתנגדותן לא טענו הנתבעות
8 לפגם בעשיית הצוואה בדרך אישורה וכל טענותיהן התמצו לפגם בצורה בכך שהצוואה מהווה
9 אסופת דפים שניכר על פניהם שלא הודפסו כמקשה אחת ושלא נחתמה על ידי המנוח (וטענתן
10 להיפוך נטל הבאת הראיה בגין כך נדחתה בהחלטה מיום 6.11.16 בהעדר תנאים צורניים
11 לצוואה בפני רשות; ראו גם פרשת סובול, סעיף 8).
12 כידוע, פעולתה של הרשות כמפקחת על תהליך עשיית הצוואה כולו, מהווה בטוחה פורמלית
13 לאמיתות הצוואה ולגמירת דעתו של המצווה, ולכן פוחתות הדרישות הפורמליות הנלוות
14 לצוואה זו. מכאן שההקפדה על הדרישות הצורניות בצוואה בפני רשות היא פחות מחמירה
15 מההקפדה על דרישות צורניות בצוואה שנעשתה בדרך אחרת.
16
17 בנוסף, נוסח אישור צוואה על ידי רשות קבוע בתוספת הראשונה לתקנות הנוטריונים. לא כל
18 פגם מכח חוק הנוטריונים מהווה עילה לפסלות צוואה ודומני שלא כל עמידה בדרישות תקנות
19 הנוטריונים מהווה פגם המביא להעברת הנטל לכתפי מבקשי קיום הצוואה כאשר הדרישות
20 בתקנות הנוטריונים אינן מהוות חלק מהדרישות הצורניות לעשיית צוואה בפני רשות.
21 הדברים אמורים במיוחד בענייננו כאשר אישור הנוטריון כולל את הפירוט שהמצווה "מבין
22 בהבנה מלאה את משמעותה של עשיית הצוואה המצ"ב והמצווה הצהיר מרצונו החפשי כי זו
23 צוואתו", ובגוף הצוואה, עליה חתום המנוח, מפורט בסעיף 13 "לאחר שהבנתי את
24 הוראותיה" ומאלה עולה בבירור שהמנוח קרא את הצוואה. זאת ועוד. עצם החתימה של
25 המנוח על גבי הצוואה מקימה חזקה שקרא אותה והבין את תוכנה [השוו: עמ"ש 35500-05-
26 16 מ.מ. נ' ג.ש. (פורסם בנבו, 6.11.16)].
27
28 41. אכן, קיומו של פגם צורני יכול להעביר את הנטל לגבי תקפות הצוואה על כל רכיביה לרבות,
29 לדוגמה, סוגיית הכשירות לצוות [ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה, פ"ד נה(3) 837 (2001)
30 (להלן: "פרשת בוסקילה"); ת"ע (חיפה) 58464-12-12 א' נ' ע' (פורסם בנבו, 30.4.21)]. ברם,
31 הפסיקה התייחסה לא אחת לכך שלא כל פגם ראוי שיביא להעברת הנטל [ע"א 5640/92 אלוני
32 נ' באומן, פ"ד מט(5) 373 (1996)]. ניתן ללמוד לענייננו מצוואה בעדים בנוגע אליה נקבע

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

1 שהצהרת המנוח "זו צוואתי" אינה חייבת להיות בהתאם לנוסח הקבוע בסעיף 20 לחוק
2 הירושה. מה שנדרש הוא שהמנוח יהיה מודע לכך שהמסמך שעליו הוא חותם הוא צוואתו
3 [פלומין, עמ' 91]. וביחס לפגם דוגמת זה קבע כבוד השופט רובינשטיין: "**אכן, עדיף היה**
4 **אילו גם באישור העדים ניתן ביטוי מלא לדרישות סעיף 20, אך יהא**
5 **זה מנוגד לשכל הישר ומלאכותי לסבור כי במקרה דנן אכן עבר**
6 **הנטל**" [בע"מ 1511/05 פלוני נ' פלוני (פורסם בנבו, 20.7.05)]. בהתאם לפסיקה זו נקבע,
7 לאחר ניתוח עדויות עורכי הצוואה, כי "**בשים לב לעובדה כי מדובר בפגם**
8 **מינורי ולאחר שמיעת עדויות עורך הצוואה והעדה לצוואה בנוגע**
9 **לנסיבות עריכת הצוואה - אני סבורה כי יש בעדויות אלו כדי 'לייתר'**
10 **או לכל הפחות 'לרפא' את הפגם הפורמלי בצוואה באופן שאין בו**
11 **כדי להעביר את נטל השכנוע להוכחת אמיתות הצוואה אל כתפי**
12 **התובעת. לחילופין, גם אם עסקינן בפגם צורני 'שריר וקיים', אין**
13 **חולק כי מדובר בפגם שעוצמתו נמוכה ביותר ויש להתחשב בכך**
14 **בנוגע למידת נטל השכנוע שיש לדרוש מהתובעת על מנת להוכיח כי**
15 **הצוואה משקפת את רצונה החופשי והאמיתי של המנוחה**" [ת"ע (ת"א)
16 46972-07-12 עזבון המנוחה ה' ג' ז"ל נ' ג' קי' (פורסם בנבו, 16.3.16). (ההדגשות שלי – א.ב.ד.);
17 ראו גם ת"ע (צפת) 72401-01-18 מ.ב.מ. נ' י.כ. (פורסם בנבו, 16.4.20)].
18
19 42. בפרשת **בינשטוק**, בנסיבות בהן נטען על ידי המתנגדת שהרשות לא אישרה "על פני הצוואה"
20 שהמנוח הצהיר כי זו צוואתו, כדרישת סעיף 22(ב) לחוק הירושה, וכי דבר זה פוגם בתוקף
21 הצוואה, נקבע: "**טענה זו דינה דחיה, ולו מן הטעם שלא הועלתה כלל**
22 **בערכאה קמא, לא הובאו ראיות בעניינה, וממילא לא ניתנה לקרן**
23 **לב"י הזדמנות להפריכה ולהביא ראיותיה- שלה. נזכיר ונזכור כי פגם**
24 **מעין זה - והוא פגם בצורה - ניתן לרפוא לו כדבר סעיף 25(א) לחוק**
25 **הירושה, ובלבד שבית המשפט שוכנע באמיתותה של הצוואה.**
26 **בענייננו לא הוטל כל ספק באמיתות הצוואה**" [ע"א 1212/91 קרן לב"י נ'
27 פליציה בינשטוק, פ"ד מח(3) 705, 715].
28

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 43. הוראת סעיף 25 לחוק הירושה מעניקה לבית המשפט שיקול דעת לתקן פגם צורני בצוואה
- 2 אם "התקיימו מרכיבי היסוד בצוואה, ולא היה לבית המשפט ספק כי
- 3 היא משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה". בהתאם לפסיקה
- 4 הדרישה לפיה "לא היה לבית המשפט ספק" משקפת רף ראייתי גבוה [פרשת בוסקילה; דנ"א
- 5 7818/00 אהרן נ' אהרונ, פ"ד נט(6) 653 (2005) (להלן: "פרשת אהורני"); עמ"ש (מחוזי חיפה)
- 6 65589-12-18 ע.ע נ' א.ע (פורסם בנבו, 25.6.19)]. עם זאת, ומבלי להידרש לרף הראייתי
- 7 המדויק הנדרש לפי הסעיף, כבר בפרשת בוסילקה הפנה הנשיא ברק לגמישות בכל הנוגע
- 8 למידת נטל השכנוע שראוי לדרוש ממבקשי הקיום להוכיח שהצוואה משקפת את רצונו
- 9 החפשי והאמיתי של המנוח: "בגדרי מבחן זה יש גמישות מספקת שתאפשר
- 10 לבית המשפט לדרוש מספר ראיות בהתאם לחומרת הפגם". [ראו
- 11 בהקשר זה גם את דברי כב' השופטת ע' ארבל בפרשת אהורני]. כך פסק גם כבוד השופט
- 12 שוחט: "אם דעתי תשמע, ראוי שבתי המשפט יאמצו מגמה זו עת
- 13 מפעילים הם את שיקול הדעת שנמסר להם בסעיף 25 (א) לחוק
- 14 הירושה חרף פגם או חסר שנפל בה... פרשנות לפיה יש להבדיל בין
- 15 פגם לפגם מבחינת חומרת פגיעתו הרעה תוך בחינת חומרתה
- 16 בהתייחס לסוג הצוואה בה נפל אותו פגם – בכל הנוגע למידת
- 17 השכנוע בסעיף 25 לחוק... הינה פרשנות ראויה ומתונה יותר,
- 18 המתאימה עצמה לנסיבות המיוחדות של המקרה הנדון" [עמ"ש 38138-
- 19 09-11 א.ש. נ' א.מ. (פורסם בנבו, 14.4.13)].
- 20 תוך צעידה בדרך זו קבעו בתי המשפט שהרף הראייתי יכול להיות מושפע מחומרתו של הפגם.
- 21 כך נפסק "ככל שהפגם קל יותר, תידרש מידה פחותה יותר של שכנוע
- 22 להוכחת אמיתות הצוואה והעובדה כי היא מייצגת את רצון המצווה"
- 23 [ת"ע (חיפה) 57977-10-17 ה.ח. נ' ו.ח. (פורסם בנבו, 18.6.20)]. במקום אחר נקבע שמדובר
- 24 בפגם צורני קל והנטל המוטל בבוא בית המשפט לתקנו בהתאם [עמ"ש (ת"א) 2480-11-18 א'
- 25 א' נ' נ' ש' (פורסם בנבו, 13.12.20)].
- 26
- 27 44. בענייננו הטענה לפגם באישור הנוטריוני בו לא צויין במפורש שהצוואה הוקראה למנוח לא
- 28 נטענה על ידי הנתבעות אלא לראשונה בסיכומים. גם מנקודת הנחה שהמדובר בענייננו בפגם
- 29 צורני הרי שעוצמתו בנסיבות העניין היא נמוכה ביותר. הנוטריון העיד, ועדותו מקובלת עלי,

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

1 שהקריא למנוח את הצוואה בטרם חתם עליה ונחתם אישור עשייתה, וכך משתמע בבירור
2 מחתימתו ומסעיף 13 לצוואה בו מפרט המנוח "ולאחר שהבנתי את הוראותיה". עוצמת הפגם
3 הצורני – החסר באישור הנוטריון בעשיית הצוואה שהקריא למנוח את הצוואה לאחר
4 שהצהיר שזו צוואתו – היא נמוכה ביותר. הדבר משפיע הן על השאלה אם הוא אכן מעביר
5 את הנטל ביחס לכשרות הצוואה על כל רכיביה וענייניה, והן על מידת ההוכחה והשכנוע להם
6 נדרש בית המשפט בבואו לתקן את הפגם לפי סעיף 25 לחוק הירושה. בהתאם לפסיקה
7 שהובאה לעיל סבורתני שדי בעדות הנוטריון כדי לרפא את הפגם באופן שאין בו כדי להעביר
8 את נטל השכנוע להוכחת אמיתות הצוואה אל כתפי התובעים.

9 אף אם הייתי מניחה – ולא זו דעתי - כי המדובר בפגם "**ברמה ובמשקל המעבירים**
10 **את הנטל**" לכתפי התובעים להוכיח שהצוואה "משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של
11 המצווה", הרי שחולשתו של הפגם מאפשרת את אותה גמישות שנזכרה לעיל במידת נטל
12 השכנוע הנדרש מהתובעים להוכיח שהצוואה משקפת את רצונו החופשי של המנוח. שהרי,
13 ככל שהפגם קל יותר, תידרש מידה פחותה יותר של שכנוע להוכחת אמיתות הצוואה. בדרך
14 זו, אף אם אניח כי על התובעים לשכנע גם שהמנוח היה כשיר לערוך את הצוואה, וערך אותה
15 ללא השפעה בלתי הוגנת ומבלי שהם נטלו חלק בעריכתה, הרי שנוכח המכלול הראיתי שהונח
16 בפני בית המשפט עמדו בכך התובעים ועמדו ברף הגבוה הנדרש (ובוודאי ברף הנמוך יותר
17 אליו התייחסה הפסיקה לפיה "מדובר בפגם שעוצמתו נמוכה ביותר ויש להתחשב בכך בנוגע
18 למידת נטל השכנוע שיש לדרוש מהתובעת על מנת להוכיח כי הצוואה משקפת את רצונה
19 החופשי והאמיתי של המנוחה").

20
21 45. בסכומים העלתה הנתבעת לראשונה טענה נוספת לפגם בצוואה בנוגע לאי ציון שכר הנוטריון
22 על גבי האישור הנוטריוני. מלבד העובדה שטענה זו נטענה לראשונה בסיכומים הרי שהוראות
23 סעיף 22 לחוק הירושה אינה דורשת את ציון שכר הנוטריון כדרישה צורנית של הצוואה.

24
25 46. הנה כי כן, גם אם הייתי נכונה לקבל את מלוא טענות הנתבעות ולהורות על העברת הנטלים
26 לכתפי התובעים, הרי שבסופו של יום ולאחר בחינת טענותיהם וראיותיהם – אני קובעת
27 שעלה בידיהם להרים הן את נטל השכנוע והן את נטל הבאת הראיות באופן פוזיטיבי המעיד
28 שלא נפל כל פגם בצוואה ושלא מתקיימת כל עילה לביטולה של הצוואה. מעבר לכך
29 שהתובעים הראו שעילות ההתנגדויות לא מתקיימות, הם אף הוכיחו פוזיטיבית שהצוואה
30 משקפת באופן אותנטי את רצון המנוח לפחות בעת עריכתה. שכן בית המשפט התרשם באופן
31 פוזיטיבי ובמידת הסתברות גבוהה מאוד כנדרש, כי הצוואה אכן משקפת את רצונו של
32 המנוח.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 חקירת הנוטריון שכנעני שלכל היותר מדובר בפגמים טכניים קלים ובוודאי לא מהותיים, וכי
2 אין בהם על מנת לפגום במהות עשיית הצוואה ואמיתותה, ובפרט אין בהם לפגום ברצונו
3 החופשי של המנוח – וזהו העיקר. שוכנעתי אם כן שאין בפגמים אלה כדי להשפיע על רצונו
4 החופשי והאמיתי של המצווה ואין בהם כדי לפגום בו ולהביא לפסלות הצוואה.
5 על אף העובדה שהצוואה נעשתה בדרך של שידוך עמודים, ועל אף הפגם הצורני הקל באישור
6 הנוטריון לעשיית הצוואה, הלב ומרכז העניין בו אנו עוסקים הוא השאלה האם המנוח ציווה
7 את אשר ציווה, והדברים באו לידי ביטוי בצוואה שנעשתה. מההתרשמות הישירה של בית
8 המשפט מהנוטריון, השתכנעתי, ולא נותר בלבי כל ספק, שהנוטריון שמע מהמנוח את דברי
9 הצוואה, העלה אותם על הכתב בדרך של הדפסה, צילום ושידוך, ולאחר מכן הקריא אותם
10 למנוח שהצהיר שזוהי צוואתו. אין חולק שהמנוח היה כשיר לעשות צוואה ולא מצאתי שנפל
11 בצוואה כל פגם ולא נפל בדרכי עשייתה כל פגם המצדיקים את פסילתה.
12
13 47. מעבר למיקוד בפרטי הפגם ותיקונו, במבט על – עליו ארחיב בהמשך – מדובר בצוואה דומה
14 מאוד לשתי צוואות קודמות (בהן לכאורה לא נפל פגם צורני) ההולמת גם את נסיבות חיי
15 המשפחה כפי שתואר בשני ההליכים שנדונו לפני ואינה "מדליקות נורה אדומה". לפי
16 הפסיקה תוכן תמוה של צוואה לא מהווה עילה לפסול אותה ואולם תוכן הגיוני ומסתבר יכול
17 לתמוך בכך שהיא משקפת את רצון המנוח.
18
19 48. אפנה כעת לבחון את טענות הנתבעות לפסילת הצוואה מפאת מעורבות התובעת בעריכתה או
20 מפאת השפעתם הבלתי הוגנת של התובעים. למען הזהירות מכאן ואילך תוכרע התובענה על
21 בסיס ההנחה שנטל השכנוע הועבר אל התובעים - מבקשי הקיום.
22
23 49. בהתאם להוראת סעיף 35 לחוק הירושה: "**הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל-פה,**
24 **המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר**
25 **חלק בעריכתה, והוראת צוואה המזכה בן-זוגו של אחד מאלה –**
26 **בטלה**". הדין הנוהג הוא, כי נוכח תוצאתה הקשה של הוראת הדין האמורה יש לפרשה
27 בצמצום [ראו: ע"א 510/90 כצנשטיין נ' סידרנסקי, מ"ד מה(2) 221 (1991) (להלן: "עניין
28 כצנשטיין"); ע"א 529/69 רוזנהויזר נ' כהן, פ"ד כ"ד(2) 93 (1970); ע"א 631/69 ישיבת מדרש
29 פורת בישראל נ' חומי, פ"ד כ"ד(2) 105 (1970); ע"א 6496/98 בוטו נ' בוטו, פ"ד נד(1) 19
30 (2000) (להלן: "עניין בוטו"); שוחט, בעמ' 333].
31

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 50. הביטוי "ערך את הצוואה" פורש על דרך הצמצום ונקבע שיש לפרשו אך כמתייחס למי שעסק
2 בפועל בניסוח או כתיבת מסמך הצוואה [ראו: עניין **כצנשטיין**; **שוחט** בעמ' 343]. טענת
3 הנתבעות שהתובעים ערכו בעצמם את הצוואה נדחתה לעיל. בפסיקה נקבע ששיחות
4 מקדימות בין הזוכה למצווה אינן מהוות חלק מעריכת הצוואה, וכך גם ביצוע שליחות מטעם
5 המצווה אשר ביקש כי עוה"ד יסור אליו לשם עשיית הצוואה [**פרשת בוטן**].
6 הטעם לכך הוא שפעולת העריכה של הצוואה אינה מתחילה לפני שעורך הדין או האדם האחר
7 המנסח אותה נכנס לפעולה [**פרשת מרק**; עניין **כצנשטיין**; **שוחט**, עמ' 34]. לפיכך, מעורבותו
8 של הנהנה בכל מה שקדם לתחילתו של הליך ההכנה הטכנית של המסמך או ניסוחו המילולי
9 אינה נופלת בגדר עריכת הצוואה.
10 לא נטען ולא הוכח שהתובעים היו עדים לעשיית הצוואה. יודגש שהביטוי "עד לעשייתה"
11 פורש בפסיקת בבתי המשפט כעד הרשמי לצוואה במובן סעיף 20 **לחוק הירושה** [ראו: ע"א
12 746/70 **השכל נ' שומלו**, פ"ד כה(2) 654 (1971); עניין בוטן; **שוחט** בעמ' 345-344].
13
14 51. אפנה אפוא לבחון האם התובעים לקחו באופן אחר חלק בעריכת הצוואה כנטען על ידי
15 הנתבעות. לטענת הנתבעת 1 התובעת "הובילה וגררה" את המנוח לנוטריון כדי שיערוך את
16 הצוואה "שהכתיבה למנוח" ולקחה "חלק מעשי ואקטיבי בעריכתה" ועל כך ביקשה ללמוד
17 מעדות הנוטריון אשר לדבריו ביקש ממנה לצאת מהחדר משום ש"היא לא מפסיקה לדבר"
18 (סעיף 8 לסיכומים). הנתבעת 1 העלתה גם את הסברה שאילולא הכתיבה התובעת 1 את
19 הצוואה היה פונה המנוח לעו"ד ש' המוכר לו ושערך את צוואותיו הקודמות. עוד הוסיפה
20 הנתבעת 1 שהתובעת היא שהביאה לנוטריון העתק מצוואותיו הקודמות של המנוח אשר
21 הודבקו לצוואה הנוכחית (סעיף 21 לסיכומים; ראו גם סעיף 25 לסיכומי הנתבעת 2). העובדה
22 שעמ' 2 של הצוואה זהה לעמוד מאחת מצוואות 2009 או 2010 מחייבת לטענתה את המסקנה
23 שמדובר בצילום של דף מצוואה קודמת. היות והנוטריון העיד שהמנוח הגיע "ריק" לפגישה
24 הרי שמתחייבת לטענתן גם המסקנה שהתובעת 1 היא זו שהביאה לנוטריון את הצוואות
25 הקודמות וגם בכך נטלה חלק אחר בעריכת הצוואה.
26 יודגש שכל טענות הנתבעת 1 למעורבות בעריכת הצוואה מיוחסות לתובעת 1 ולא לתובע (ראו
27 סעיף 21 לסיכומים). הנתבעת 1 לא מפרטת, גם לא בסיכומיה, את גרסתה באופן שבו נטל
28 לכאורה התובע 2 חלק בעריכת הצוואה ודומה שטענתה נשענת על ההנחה שאם נטל חלק
29 בעריכת הצוואה המאוחרת (משנת 2014, עניין לגביו נרחיב בהמשך ובקשר אליו לא נקבע
30 שהתובע 1 נטל חלק) אך "סביר שנטל חלק גם באחרת" (סעיף 35 לסיכומים). הנתבעת גם לא
31 מפרטת גרסה פוזיטיבית הכיזד לטענתה השפיע התובע 2 על המנוח.
32

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

52. הלכה היא שגם את הביטוי "לקח באופן אחר חלק בעריכתה" של הצוואה יש לפרש באופן דווקני ועל דרך הצמצום ולא בדרך ההרחבה [בע"מ 6349/08 פלוני נ' פלוני, (פורסם בנבו, 2.02.09); ע"א 707/76 צארום נ' גורן, לב(3) 548; ע"א 99/86 זיידה נ' זיידה, פ"ד מ(3) 105]. יש ליצוק תוכן לביטוי זה לפי הנסיבות המיוחדות של כל מקרה ומקרה ולאור מידת המעורבות ואופייה [ע"א 5869/03 חרמון נ' גולוב, פ"ד נט(3) 1; ע"א 433/77 הררי נ' הררי, פ"ד לד(1) 776; ע"א 1079/92 גדליה נ' דאלי, פ"ד מז(5) 431. וראו ע"א 160/80 בנדל נ' בנדל, פ"ד לה(3) 101 בו נקבע "מבחן השכל הישר"].
- נפסק כי אף במקום שנהנה הזמין את עורך הדין שערך את הצוואה ואף שילם את שכר טרחתו וגם מקום בו תוכנה של הצוואה נמסר לעורך הדין על ידי הנהנה, אין בכך משום נטילת חלק פסול בעריכת הצוואה [ע"א 760/86 רוזן נ' שולמן, פ"ד מג(3) 586]. גם נוכחות הנהנה בעת עשיית הצוואה אינה מלמדת בהכרח על מעורבות העולה כדי נטילת חלק בעריכתה [עניין בוטו; ע"מ (נצ') 1028/07 שרוני נ' חגי', (פורסם בנבו, 6.07.08); שוחט, בעמ' 111-112]. כך גם נפסק כי פעולת שליחות עבור המצווה הנוגעת לעריכת הצוואה, כגון התקשרות עם עו"ד בנוגע לעריכתה, או שיחות עם המצווה טרם עריכת הצוואה, אינן נכנסות לגדרו של סעיף 35 לחוק [עניינים בוטו; עניין הררי].
53. לא עלה בידי הנתבעות להוכיח שהתובעת החזיקה עותק מצוואות המנוח מהשנים 2009 ו-2010. כשעומתת התובעת בחקירה עם הטענה שהעמוד השני של הצוואה הוא העתק עמוד מהצוואות הקודמות השיבה התובעת 1 שיתכן שהמנוח הביא עמו את הצוואות בכיסו. הגם שהנוטריון העיד שהמנוח הגיע "בלי כלום", ולאור הדמיון בין העמודים, אינני פוסלת את האפשרות שאכן המנוח הביא עמו את הצוואה הקודמת והיות ובציווי באותו עמוד לא ביקש לערוך שינויים (פרט לשינוי בסעיף 8) צולם העמוד הרלוונטי מהצוואה הקודמת ושונה בו רק סעיף 8. ברם, שוכנעתי מעבר לכל ספק שאת הפעולות הללו עשה הנוטריון בעצמו בהמשך לאמרי פיו של המנוח וללא כל מעורבות של התובעים בעריכת הצוואה.
54. מהראיות שהובאו לפני עולה שהתובעת היא שתיאמה את הפגישה של המנוח עם הנוטריון ואולם לא הוכח שעשתה כן על דעתה או שבחרה את זהותו, והאמנתי לעדותה שעשתה כן לבקשת המנוח. הוכח שהתובעת גם הביאה את המנוח לפגישה עם הנוטריון. לבקשת הנוטריון לא נכחה התובעת בפגישתם ובעת עשיית הצוואה, והגיעה בסיומה לאסוף את המנוח. לא הוכח שהתובעת נשאה בשכר הנוטריון, או שהביאה לנוטריון העתק מהצוואות הקודמות או ששוחחה עמו בקשר להוראות הצוואה. הנתבעות מבקשות ללמוד מדברי הנוטריון שביקש מהתובעת לצאת משום שאינה חדלה מלדבר את המסקנה שהיא שוחחה עמו בנוגע לתוכן

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

1 הצוואה. ברם, יש להביא את דברי הנוטריון במלואם על מנת לבחון את הקשרם: הנוטריון
2 העיד "ביקשתי מבתו לצאת מהחדר, שלא יעלה על הדעת שהיא תשאר בחדר כשהוא עושה
3 את הצוואה. היא יצאה מהחדר" (עמ' 14 שורות 6-7 לפרוטוקול) "בחדר היא לא הייתה. אם
4 היא הייתה בחוץ במסדרון או הייתה בקפה בחוץ לא זוכר. אצלי בחדר היא לא הייתה. חד
5 משמעית כי ראיתי שהיא לא מפסיקה לדבר, אמרתי לה באותו רגע, גם ככה אני נוהג בכל
6 מקרה, גם אם היא הייתה שותקת, ביקשתי ממנה לצאת" (עמ' 18 שורות 9-12 לפרוטוקול).
7 מההתרשמות הישירה מעדותו של הנוטריון כלל לא ניתן היה להבין שבהכרח דיברה התובעת
8 על תוכן הצוואה וניכר שמטעם זה נמנעו ב"כ הנתבעות לשאול את הנוטריון או את התובעת
9 על מה שוחחו. את מסקנתן מבקשות הנתבעות לסמוך בסיכומים על סברה שאין לקבלה.
10 יתרה מכך, גם אם נכחה התובעת 1 בתחילת הפגישה וגם אם דיברה על תוכן הצוואה (ואינני
11 קובעת כה) הרי שכעולה מעדות הנוטריון בכל מקרה היא לא הייתה מעורבת בשלב עשיית
12 הצוואה [שלב המנתק את הקשר של אירועי העבר. ראו: פרשת **בנדל** ופרשת **בוסקילה**]. מה
13 גם שבעניינינו לא הובאה ראיה כלשהי שהתובעים הם שיזמו את הצוואה ותוכנה. גם אם עושה
14 הנהנה פעולות בקשר עם עריכת הצוואה הן חורגות מגבולות המותר רק שעה שהוא
15 **"המוציא והמביא, המלבן והמסביר"** והוא **"מקיים מעורבות מתמדת**
16 **ורצופה מרגע ההתקשרות עם עורך הדין ועד לחתימת המנוח"** [ע"א
17 526/85 פוצ'קוב נ' פאר, פ"ד מא(4) 835; שילה, בעמ' 317-318].
18

19 55. לא מצאתי בראיות שנפרשו לפני כמקומות תשתית ראייתית (ולו קלושה) למסקנה לפיה נטלו
20 התובעים חלק אחר בעריכת הצוואה. תיאום הפגישה עם הנוטריון והסעת המנוח אליו, כמו
21 גם שיחות עם המנוח בנוגע לצוואה, לא חרגו מהמותר. כנזכר לעיל, דומה שטענות הנתבעות
22 לפיהן נטל לכאורה התובע 2 חלק בעריכת הצוואה מתבססות אך ורק על מעורבותו הלכאורית
23 בצוואה הקודמת משנת 2014 שבוטלה. טענה זו לא נטענה בהליך דכאן ולא התבררה גם
24 בהליך הקודם (בו הסכימו הצדדים למחיקת הבקשה לקיום הצוואה), וממילא לא הוכרעה
25 באופן פוזיטיבי. גם אם היה מוכח שהתובע 2 נטל חלק בעריכת צוואת 2014 אין בכך ללמד
26 שנטל חלק בעריכת הצוואה הנדונה כאן.
27

28 56. לא נותרה אלא הטענה בדבר השפעה בלתי הוגנת שהפעילו התובעים על המנוח. גם טענה זו
29 מצאתי לדחות. לטענת הנתבעת 1 כשהתגלה לתובעים שהמנוח ערך צוואות בשנים 2009 ו-
30 2010 (נ/ו- 3/נ) בהן ציווה לה חלק מרכושו על אף הנתק הממושך שהיה ביניהם החלו הם
31 "במסע השמצות ועלילות שווא" כלפיה והפעילו "לחצים קשים ואיומים אכזריים והולכת
32 שולל כלפי ועל המנוח תוך ניצול לרעה את תלות המנוח בהם ומצבו הגופני והרפואי הירוד

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 והפגיע, כשהם, ביחד ולחוד, מפעילים עליו מכבש של לחצים, תרמית וכזבים, כ"א מהם
2 לכיוונו ולטובתו והכל ע"ח וכנגד הנתבעת 1" (סעיף 4 לסיכומיה).
3
4 57. יאמר כבר כאן שלא עלה בידי הנתבעת 1 להוכיח את הטענות העובדתיות שפירטה. לא הוכח
5 שהתובעים השמיצו את הנתבעת והעלילו עליה "עלילות שווא", לא הוכח שהמנוח היה תלוי
6 בתובעים או שהם ניצלו את התלות בו, לא הוכח שמצבו היה ירוד ופגיע, ולא הוכח שהופעל
7 עליו 'מכבש לחצים'. כמו כן, גם בצוואה העומדת לקיום ציווה המנוח מרכושו לנתבעת 1
8 ומכאן שאם היו משפיעים עליו התובעים השפעה לא הוגנת ומבקשים לנשלה יש לשער שלא
9 היה מצווה לה דבר.
10
11 58. סעיף 30 לחוק הירושה קובע: "א. הוראת צוואה שנעשתה מחמת אונס,
12 איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית – בטלה". הסעיף מונה
13 חמש עילות לבטלותה של צוואה. באשר לעילה של השפעה בלתי הוגנת, השאלה אם הופעלה
14 על המצווה השפעה היא שאלה של עובדה. השאלה אם השפעה זו הייתה לגיטימית או בלתי
15 הוגנת היא שאלה ערכית נורמטיבית ועל בית המשפט לקבעה על-פי מושגים של מוסר
16 אישי ושל מוסר חברתי, כשהוא מכוון דעתו לרצונו האמתי של המצווה. "....ההבדל בין
17 השפעה לגיטימית לבין השפעה בלתי הוגנת הוא לעתים מעורפל
18 ואיננו ניתן לתחימה חד-משמעית. הוא נמצא בתחום קביעה ערכית
19 נורמטיבית וקשור במהותה של הגינות" [ע"א 4902/91 גודמן נ' ישיבת שם
20 בית מדרש גבוה להוראה ודיינות על שם הרב שלמה מוסאיוף זצ"ל בירושלים, פ"ד מט(2)
21 441, בעמ' 448 (להלן: "פרשת גודמן").
22
23 59. אם כך, קיומה של השפעה בלתי הוגנת או היעדרה צריכים להיקבע על-פי עובדותיו של כל
24 מקרה ומקרה. עם זאת, ביקשה הפסיקה להצביע על ארבעה אלמנטים מצטברים הדרושים
25 לקביעת קיומה של השפעה בלתי הוגנת:
26 א. מצווה הנתון להשפעה.
27 ב. נהנה שהייתה לו האפשרות להפעיל השפעה בלתי הוגנת.
28 ג. נהנה שהיו לו האמצעים להפעיל השפעה בלתי הוגנת.
29 ד. הצוואה נחזית להיות תוצאה של השפעה בלתי הוגנת.
30 על קיומם של אלמנטים אלה ניתן ללמוד מגורמים שונים ומשתנים, ביניהם מצבו הפיזי של
31 המצווה, מצבו המנטלי הנפשי, מידת חולשתו וסוג התלות שהוא תלוי בזולת, בדידותו

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 וניתוקו מאנשים אחרים, מערכת הקשרים בינו לבין האדם שהוא נזקק לו וקשריו עם אחרים
2 [ע"א 133/84 וכטמן נ' זיסמן, לט (4) 769; עניין שטיינר].
3
- 4 60. בפרשת **מרום** מנה כב' השופט מצא ארבע אבני-בוהן שבית המשפט עשוי להסתייע בהן בבואו
5 להכריע בשאלה זו, ואלה הן: (א) **מבחן התלות והעצמאות** - האם יש לראות במצווה כאדם
6 עצמאי בתקופה הרלוונטית הן מבחינה פיזית והן מבחינה השכלית - הכרתית, כאשר תלות
7 פיסית אינה עדות מספקת לתלות בזולת. (ב) **מבחן התלות והסיוע** - במקום שבו המצווה לא
8 היה עצמאי ונזקק לסיוע הזולת, יש לבחון את טיב הסיוע, היקפו ומידת התלות במי שהעניק
9 לו אותו. (ג) **מבחן הקשר עם בני אדם אחרים** - בידודו של המצווה וניתוקו מאחרים מגבירים
10 את התלות שלו בנהנה. (ד) **מבחן נסיבות עריכת הצוואה** - מעורבות הנהנה בעריכת הצוואה,
11 אף אם אינה עולה לכדי מעורבות לפי סעיף 35 לחוק הירושה.
12
- 13 61. הלכה היא כי שימוש במבחנים אלה יש לעשות בזהירות רבה, תוך הבנה שבתלות כשלעצמה
14 אין משום ראיה מספקת לקיומה של השפעה בלתי הוגנת ואף לא להקמת חזקה בדבר קיומה.
15 הבאת מצווה על ידי נהנה למשרד בו נערכת צוואתו יכולה להיות אחת הנסיבות שיש בהן כדי
16 ללמד על יחסי תלות משמעותיים ובהצטרף נסיבות אחרות, גם על קיומה של השפעה בלתי
17 הוגנת [ע"א 576/72 שפיר נ' שפיר, פ"ד כז(2) 373]. ואולם, בעובדה זו כשלעצמה אין די. גם
18 עצם קיומה של תלות כלשהי בין נהנה למצווה, אין בה כדי לקבוע קיומה של השפעה בלתי
19 הוגנת, ואף תלות מוחלטת של המצווה בנהנה היא נסיבה חשובה, אך לא יחידה לקיומה של
20 השפעה בלתי הוגנת [ע"א 3828/98 מיכקשווילי נ' מחקשווילי, פ"ד נד(2) 337, 343]. רק מקום
21 בו כלל הנסיבות האופפות את המקרה מצביעות על קיומה של תלות "**מקיפה ויסודית**"
22 של המצווה בנהנה באופן שממהות התלות ניתן להניח כי נשלל רצונו החופשי והבלתי תלוי
23 של המצווה בנוגע ליחסיו לנהנה, ניתן ללמוד על קיומה של השפעה בלתי הוגנת [ע"א 423/75
24 **בן נון נ' ריכטר**, פ"ד לא(1) 372, 378].
25 ההכרעה בשאלת קיומה של השפעה בלתי הוגנת, בין במקום בו הנטל להוכחתה הוא על
26 המתנגד לקיום הצוואה ובין במקום בו הנטל לסתירת קיומה עבר אל כתפי המבקש את קיום
27 הצוואה, תעשה אפוא על פי מכלול הנסיבות, ביניהן קיומה של תלות מקיפה ויסודית של
28 המצווה בנהנה, היקף התלות ועומקה, גילו ומצב בריאותו הפיסי והנפשי של המצווה ושאר
29 הנסיבות האופפות את עריכת הצוואה [פרשת **גודמן**, 450].
30
- 31 62. הנה כי כן, לא כל השפעה מביאה לידי ביטול צוואה. מאחר וכולנו נתונים כדבר שבשגרה
32 להשפעות הסובבים אותנו ולהשפעות הסביבה, הפסיקה שמה את הדגש בעניין זה על "אי

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 ההוגנות" שבהשפעה, כתוצר של אופי מערכת היחסים שבין המשפיע למושפע, שהרי לא
2 קיומה של ההשפעה הוא שפוסל את הצוואה, אלא קיומו של יסוד בלתי הוגן בה - שעיקרו -
3 ניצול תלותו, חולשתו, או חוסר יכולתו של המצווה על מנת לעשות צוואה לטובת הנהנה. יסוד
4 אי ההגינות בהשפעה נלמד אפוא מנסיבות הפעלתה ולא דווקא בשל מטרת המעשה, או בשל
5 התוצאות שאותן מבקש המשפיע להשיג [פלומין, בעמ' 100]. לפיכך, שכנוע או השפעה על
6 מצווה לגמול למי שמטפל בו, כשהם נעשים בנימוס וללא לחץ ואיומים מפורשים או מכללא,
7 אין בהם פסול [ת"ע (חיי) 638/90 סטיינבוך נ' מזרחי, פ"מ תשנ"א (ג) 407, פלומין, בעמ' 101].
8 כפי שנאמר: "לעולם נכוון מחשבתנו אל עיקר העיקרים, והוא: רצונו
9 החופשי והאמיתי של המנוח; ונקיים את צוואתו אם נדע כי רצונו לא
10 נפל בו נגע, כי את רצונו-שלו עשה ולא את רצון זולתו" (פרשת מרום,
11 331); ע"א 133/84 רכטמן נ' זיסמן, פ"ד ל"ט(4) 769, עמ' 773-772 (1986)].
12
13 נפנה אפוא אל נסיבות המקרה דנן על רקע ארבעת המבחנים האמורים שנקבעו בפרשת מרום.
14
15 63. תלות העצמאות – לנתבעות לא היה קשר עם המנוח עשרות שנים קודם לפטירתו, הן אינן
16 יודעות מידיעה אישית מה היה מצבו של המנוח מהבחינה הפיזית או מהבחינה המנטלית,
17 וכל טענותיהן בקשר עם עצמאותו או תלותו או טיב יחסיו עם התובעים מבוססות על עדות
18 סברה או עדות שמיעה (עמ' 56 שורות 33-35 לפרוטוקול). הלכה פסוקה, שחשש לקיומה של
19 השפעה בלתי הוגנת, העלאת סברות וחשדות בעלמא, אין בהם כדי להביא לבטלותה של
20 צוואה מטעם זה [ע"א 53/88 מנלה נ' ברנדזווין פ"ד מ"ו(1) 48; ע"א 1099/90 שרוני נ' שרוני
21 פ"ד מ"ז(4) 785; שוחט, עמ' 230]. משטענת ההשפעה הבלתי הוגנת נשענת על אלה ולא על
22 דברים בדוקים ומוכחים ממילא הנטל להסרת הספק, שהועבר כאמור, אל מבקשי הקיום,
23 פשוט וקל יותר.
24
25 64. לאור נחיתות הידע והמידע של הנתבעות נעתר בית המשפט לבקשתן וניתנו צווים רחבים
26 מאוד המופנים למספר רב של מוסדות רפואיים, מכונים רפואיים ומרפאות לקבל מסמכים
27 רפואיים הנוגעים למנוח החל משנת 2009 ועד למועד פטירתו. לבית המשפט התקבל ארגז
28 מסמכים רפואיים (מאת מכון XXX) שלא נסרק לתיק בית המשפט (ראו החלטה מיום
29 1.9.19). מסמכים רפואיים אחרים צירפה הנתבעת 1 בהודעה עצמאית (שלא על ידי בא כוחה).
30 הנתבעות לא ביקשו למנות מומחה לבחינת המסמכים ולמתן חוות דעת רפואית בנוגע למצבו
31 הפיזי או השכלי – הכרתי של המנוח הגם שהכלל הוא כי יש להותיר עניינים שבתורת הרפואה

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 לבקיאים בה [ע"א 472/81 קצין התגמולים נ' אברגיל, פ"ד לז(2) 785, 795 (1983)]. כך גם
2 נדחה ניסיונה של הנתבעת 1 לכלול בעדותה הסקת מסקנות מהמסמכים הרפואיים משאינה
3 עדה מומחית (עמ' 36 שורות 25-30 לפרוטוקול).
4
5 65. מהמסמכים הרפואיים שהגישו הנתבעות בחקירתן לא עולה שהמנוח לא היה עצמאי
6 מהבחינה הפיזית במועד עריכת הצוואה. הנתבעות ביקשו ללמוד מהמסמכים הרפואיים
7 שהמנוח היה תשוש מהבחינה הפיזית במועד עריכת הצוואה ושנזקק לסיוע ולהשגחה (עמ' 19
8 שורות 1-5 לפרוטוקול), שראייתו הייתה לקויה ושהוא נזקק למכשיר שמיעה. עם זאת, לא
9 נטען, וממילא לא הוכח, שהמנוח אכן קיבל סיוע מיוחד או השגחה. לא הוכח שהבעיות
10 הרפואיות מהן סבל המנוח הגבילו את תפקודו והפכו אותו לתלתי מבחינה פיזית, ולא הוכח
11 שהן הפכו אותו לתלתי בזולת, ולא כל שכן לתלתי מבחינה פיזית ותלתי בזולת במועד
12 הרלוונטי – הוא מועד עריכת הצוואה. זאת ועוד, באשר לעצמאות המנטלית של המנוח לא
13 הועלתה טענה בדבר פגם.
14
15 66. פרט למסמכים הרפואיים ביקשו הנתבעות ללמוד על תלות המנוח בתובעים מדברים ששמעה
16 הנתבעת 1 מקרובי משפחה במהלך השבעה. כתב ההתנגדות של הנתבעת 1 רצוף עדות שמיעה
17 ("עפ"י עדויות קרובי המנוח" סעיף 7 ג ו- 7 ד וסעיף 9 להתנגדות) דברים שלטענתה שמעה
18 במהלך ימי השבעה של המנוח בנוגע לטיפול החסר של התובעת 1 בו ובאיומים שהשמיעה
19 לכאורה שתמנע את הטיפול והסיוע בו אם לא יעשה כרצונה בצוואתו. בית המשפט נעתר
20 לבקשת הנתבעת 1 לזמן את אותם בני משפחה למתן עדות להוכחת טענותיה. ברם, הם לא
21 התייצבו להעיד והנתבעת 1 לא הוכיחה שהמציאה לידיהם את הזימון לדיון כנדרש בהחלטת
22 בית המשפט והנתבעת 1 ויתרה על עדותם (עמ' 62 שורה 13 לפרוטוקול). יש לדחות אפוא את
23 טענת הנתבעת 1 שהיא בגדר עדות שמיעה שלא הוכחה ועת הימנעותה מזימון העדים פועל
24 לחובתה. בנוסף, בחקירתה הטיחה הנתבעת שכל השיחות בשבעה עם קרובי המשפחה
25 הוקלטו ותומללו על ידיה (ראו למשל עמ' 38 שורה 18; עמ' 57 שורות 28-30; עמ' 70 שורה
26 16 לפרוטוקול), וכך גם שיחות שלה עם התובע ממנו שמעה לכאורה על יחסי התובעת עם
27 המנוח והשפעתה עליו (עמ' 40 שורה 16 לפרוטוקול). גם את תמלול השיחות האמורות בחרה
28 הנתבעת לא לצרף, והימנעותה להביא ראיה לטובתה שבהישג ידה מחייבת את המסקנה כי
29 הבאת הראיה הייתה פועלת נגדה [ע"א 5842/92 פלוני נ' אלמוני פ"ד מח(3) 837, 841-840].
30
31 67. לא הוצגו כאמור ראיות באשר למצבו הפיזי המדויק של המנוח בעת עשיית הצוואה. אניח
32 לצורך הדיון שכבר במועד עריכת הצוואה סבל המנוח מבעיה בשמיעה, ראייתו התדרדרה

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 (למצער בעין אחת) והוא סבל ממחלת הסרטן בXXX. לא הוכח שהעזרה לה נזקק המנוח
2 הייתה קריטית לתפקודו. לא נטען, וממילא לא הוכח, שהמנוח נדרש לסיוע מיוחד או שהיה
3 תלתי באופן כזה שפגע בעצמאותו. אף אם נזקק המנוח לסיוע כזה או אחר מצד הסובבים
4 אותו, סיוע שקיבל בעיקר מהתובעת 1, אין בכך כדי ללמד שהיה תלוי פיזית באחרים.
5 זאת ועוד. גם אם אקבל את טענת הנתבעות לפיה מצבו הפיזי של המנוח בתקופת עריכת
6 הצוואה היה כזה שפגע בתפקודו והפך אותו לתלתי מהבחינה הפיזית (ועובדה זו לא הוכחה)
7 הרי שבכך לא די. תלות פיזית אינה עדות מספקת לתלות בזולת, שכן ייתכן שעצמאותו
8 השכלית-חברתית של המצווה תחפה על התלות הפיזית שלו וכלל לא נטען לפגם במצבו
9 השכלי- הכרתי. ודוק. מעדויות מנהל המחלקה ועו"ס המחלקה שנמסרו למשטרת ישראל
10 בהמשך לתלונות התובע 2 כנגד התובעת 1 (נ/2) עולה שהמנוח היה צלול גם בחודש XXX
11 (מועד פטירתו), שנה וחצי לאחר עריכת הצוואה.
12
13 68. מנגד, יש משקל רב לעדויות התובעים אשר גרו בסמיכות למנוח ועמדו עמו בקשר יומיומי
14 ובמיוחד לעדות התובעת 1 אשר הייתה יד ימינו של המנוח. התובעים העידו שהמנוח סבל
15 אמנם מבעיות רפואיות שונות ואולם היה עצמאי וכי "הוא תפקד עד הסוף" (עמ' 139 שורה
16 35 לפרוטוקול). כן העידו שהגם שראיתו נפגמה (למצער בעין אחת) הוא המשיך להחזיק רכב
17 ולנהוג נסיעות קצרות עד סמוך למועד פטירתו.
18 התובעת 1 אמנם הודתה שדאגה למנוח למזון וליוותה אותו לכל הבדיקות והטיפולים
19 הרפואיים, וליוותה אותו גם לפגישה עם הנוטריון. ברם, יש לסייג את הדברים ולהדגיש
20 שדבריה של התובעת נאמרו באופן כללי מבלי שנדרשה לדייק אם גם בתקופת עריכת הצוואה
21 (שנה ומחצה בקירוב עובר לפטירת המנוח) עשתה כן.
22 כמו כן, דומה שאין חולק שהחל משנת 2009 אין התובעת 1 מתגוררת באופן קבוע בבית,
23 ולטענתה עד פטירת המנוח הגיעה מידי בוקר לבקר אותו ולהביא עמה מזון ולאחר מכן הלכה
24 לעיסוקיה (עמ' 115 שורות 25-26 לפרוטוקול; התובעת לא נשאלה באיזה תקופה עשתה כן
25 ואניח לצורך הדיון שעשתה כן גם במועד עריכת הצוואה). מכל מקום, העובדה שלא שהתה
26 עמו או בקרבתו משך כל היום מלמד שלא היה תלוי בזולת ולמצער לא אך בתובעת 1.
27
28 69. יש גם ליתן משקל רב לעדות הנוטריון שהתרשם ממצב המנוח ביום עריכת הצוואה "אני שוב
29 אומר, התרשמתי מהמצווה שהוא כשיר ובריא, במיוחד נפשית ושכלית, ושיודע על מה הוא
30 חותם, ושהוא הבין את תוכן הצוואה, ואם היה לי צל צילו של ספק שהוא לא כשיר כפי
31 שעשיתי בצוואות אחרות, תיכף ומיד הייתי מבקש מהמשפחה להביא לי אישור רפואי על
32 כשירותו. לא היה שום צורך. הוא עשה עלי רושם של איש חזק שיודע, את יכולה להמשיך

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 לגלגל עיניים כל רגע (בהתייחס לנתבעת 1 – א.ב.ד.), שידוע בדיוק מה שהוא רוצה" (עמ' 20
- 2 שורות 15-20 לפרוטוקול). "מה שכן, אני זוכר ממש כאילו זה היה אתמול, שהוא היה בקיא
- 3 והעיר והתעקש שירשם 10 אגורות למי זה היה בצוואה אני לא זוכר לאמא, והוא היה פעיל
- 4 בכתיבת הצוואה. היה חשוב לו מאוד אופן החלוקה" (עמ' 22 שורות 11-13 לפרוטוקול). "אני
- 5 חושב שהאחים היו מסוכסכים אז הוא מאוד דאג, והוא דיבר ממש באופן רהוט, ובאופן חד
- 6 וחלק על המריבות שיש ביניהם, ואיך שהוא רוצה לסדר הכל. הוא היה רהוט לגמרי" (עמ' 28
- 7 שורות 16-18 לפרוטוקול).
- 8 הנוטריון העיד שלא הבחין שהמנוח סובל מקשיים בתפקוד או מליקוי בשמיעה וכי השיחה
- 9 עם המנוח הייתה "רגילה" ושאינו זוכר שהמנוח הרכיב מכשיר שמיעה (עמ' 21 שורות 31-32
- 10 לפרוטוקול). ודוק. הנתבעות כלל לא טענו שהמנוח התקשה בשמיעה ואף לא ביקשו מינוי
- 11 מומחה רפואי. גם מהמסמכים הרפואיים שביקשו וקיבלו לא המציאו מסמך המלמד על כך
- 12 שהמנוח לא שמע. לא הוכח שהמנוח לא שמע כשדיברו איתו ואף אם הייתה לו לקות שמיעה
- 13 – טענה שלא הוכחה כלל באמצעות מומחה - אין זה אומר שאם אדם ישב מולו ודיבר איתו,
- 14 הוא לא שמע את דבריו. גם מי שמסרב להרכיב מכשיר שמיעה לא בהכרח אינו מסוגל לשמוע
- 15 אדם אחר היושב קרוב אליו.
- 16 בהקשר זה קבעה הפסיקה שעדות מהימנה של הנוטריון אשר התרשם מהמנוח טרם עריכת
- 17 הצוואה, די בה כדי להסיר ספק בדבר כשרות מצווה לערוך צוואה, כאשר אין בפני בית
- 18 המשפט ראיות אחרות על כשרות המצווה בעת עריכת הצוואה, לרבות עדות רפואית, וייתכנו
- 19 נסיבות בהן היא אף עדיפה על פני עדות רפואית [עניין **בנדל**].
- 20 בענייניו אין טענה שהמנוח לא היה בעל כשרות לצוות במועד עריכת הצוואה ואולם עדות
- 21 הנוטריון תומכת גם בטענה שהמנוח היה עצמאי, במיוחד מהבחינה השכלית והמנטלית.
- 22
- 23 70. השתכנעתי אפוא שהמנוח היה עצמאי הן מהבחינה הפיסית והן מהבחינה השכלית –
- 24 הכרתית, ולא נזקק לסיוע בעת עריכת הצוואה. משכך ממילא מתייתר הצורך במבחן העזר
- 25 השני שנקבע **בהלכת מרום** המתמקד בשאלה אם הקשר שהתקיים בין המצווה לבין הנהנה
- 26 התבסס על מתן הסיוע שהמצווה נזקק לו. כפועל יוצא מתייתר אף הצורך במבחן העזר
- 27 השלישי (המהווה מבחן משנה למבחן השני), המתמקד בשאלה האם המנוח היה מנותק
- 28 ומבודד מסביבתו (טענה שכלל לא נטענה).
- 29 עם זאת, ועל מנת שלא נעשה מלאכתנו קלה, נדון להלן בטענות הנתבעות לתלות המנוח
- 30 בתובעים.
- 31

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

71. לא הוכחה תלות פיזית של המנוח ולא הוכחה תלות בזולת במועד עריכת הצוואה. הנתבעות גם לא טענו שהתובעים הם שסייעו למנוח באופן בלעדי. התובעים טענו שהמנוח נהג ברכבו עד כשבועיים לפני פטירתו (עמ' 139 שורות 14-16 לפרוטוקול), הייתה לו מנקה שהגיע מידי כמה ימים לנקות ולסדר לו את הבית והיא הייתה עוזרת לו להתרחץ ואף היו ביניהם יחסים חבריים (עמ' 80; עמ' 139 שורות 14-16 לפרוטוקול) והיא הייתה "נוסעת איתו". עוד נטען על ידיהם שהמנוח נהג לבקר מידי יום בבית הדודה ולאכול שם (עמ' 82 שורות 18-21 לפרוטוקול). הנתבעות לא כפרו בטענותיהם ולא הפריכו אותן והוכח שלמנוח היו קשרים עם אחרים והוא לא היה מנותק ומבודד.
72. כנזכר לעיל, אין חולק שמבין שלושת ילדיו הייתה התובעת 1 הקרובה ביותר למנוח. הגם שבתצהירה טענה הנתבעת 1 שהמנוח הגיע לנוטריון באופן עצמאי בחקירתה העידה שהיא ליוותה את המנוח "לכל מקום" וגם לנוטריון "כן, הוא ביקש שאני אקח אותו" (עמ' 99 שורות 8-12 ושורה 21 לפרוטוקול) וליוותה אותו לכל הרופאים (עמ' 107 שורה 34 לפרוטוקול). הנתבעת 1 ביקשה לגמד את פעולותיה של התובעת 1 ואת מסירותה כלפי המנוח וטענה שהתובעת הזניחה אותו ולא דאגה לו לטיפול רפואי ראוי. מלבד העובדה שטענות אלו לא הוכחו על ידיה, ניכר מהן שגם לשיטתה לא היה המנוח תלוי בסיוע מצד התובעת. עולה מהאמור שלא הוכחה תלות פיזית של המנוח בזולת, לא הוכחה תלות פיזית של המנוח בתובעים והוכח שהמנוח לא היה מנותק מאחרים. בהקשר זה יש להדגיש שהימנעות הנתבעת 1 מכל קשר עם המנוח (אף באמצעות הטלפון) נעשתה מבחירה שלה להתרחק ממנו (ואין צורך לחזור על הדברים הקשים שייחסה לו לראשונה בחקירתה, עמ' 47 שורות 9-15 לפרוטוקול).
73. הנה כי כן, המנוח לא היה תלוי לא מהבחינה הפיזית ולא מהבחינה ההכרתית. הוא לא היה מבודד ומנותק מאחרים ולא היה תלוי בתובעים והיו לו הזדמנויות להתבטא בחופשיות בפני אחרים. נותר אפוא לבחון אך את המבחן הרביעי שנקבע בפרשת מרום בנוגע לנסיבת עריכת הצוואה אשר אינו עומד כמבחן עצמאי.
74. עלה מהעדויות ומהראיות שצורפו שהמנוח היה אדם דעתן, עקשן ונחרץ, תכונות אשר אפיינו אותו עד יומו האחרון (כך לטענת התובעת והנתבעת 1 נדרשו שכנועים רבים בשנת 2009 על מנת שיסכים להתיר לנתבעת 2 להשכיר את הדירה ולשכור בתמורה דירה אחרת תחתיה; עמ' 45 שורה 32 לפרוטוקול). כמו כן, הוכח שהמנוח שלט בנעשה בכספו וברכשו עד לפטירתו.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 הנתבעת 1 טענה בעצמה שהמנוח ביטל על פי רצונו את הרשות שנתן לתובעת 1 לפעול בחשבון
2 הבנק שלו (סעיף 9 להתנגדותה). לפנינו טענה של הנתבעת 1 בעצמה שהמנוח ידע לעמוד על
3 רצונו בניגוד לרצון התובעת ולהגביל את ההרשאות שנתן לה בעבר. טענה שעומדת בסתירה
4 לטענתה שבכוחה של התובעת היה לכפות עליו את רצונה בעשיית צוואה.
5
- 6 75. התובעים אינם מכחישים שיצרו שיחות עם המנוח בקשר עם צוואתו. התובעת 1 הסבירה
7 שהמנוח הבטיח לה שזכויותיה בבית, שלא נרשמו, יועברו לידיה במסגרת צוואה והיא שוחחה
8 עמו על כך. התובעים גם לא כפרו בכך שהם אמרו למנוח שאין זה הוגן שיחלק את רכושו
9 באופן שווה בין שלושת ילדיו עת הנתבעת 2 העבירה לנתבעת 1 בלבד זכויות בדירה (בהן זכתה
10 מכח צוואה) מבלי לחלק אותן עמהם, ועת הנתבעת 2 'מסודרת' מבחינה כלכלית.
11 "אני אמרתי לו אבא, הנתבעת קיבלה בית בXXX שזה נודע לי מדודה אחרת, ואז אבא אמר
12 לי זה לא פייר שהיא תקבל גם זה, גם זה, גם זה. זה הכל. סיפרתי לאבא. סיפרתי לאבא שיש
13 לה עוד דירה, והבאנו אישור" (עמ' 71 שורות 27-29 לפרוטוקול). "אני התערבתי בקודמת כי
14 אמרתי לו אבא, אתה לא יכול לתת לה גם את הקומה למעלה יש לה כבר 4 בתים" (עמ' 72
15 שורות 27-28 לפרוטוקול). "לא, אני דיברתי עם אבא ואמרתי לו, וגם בת דודה שלי דיברה
16 איתו, אמרה לו " זה לא פייר שהיא תקבל 4 דירות. למה שהיא תקבל גם, אני שילמתי את
17 החצי שלי, למה שהיא תקבל את הירושה היחידה שאני צריכה לקבל 2 חדרים למעלה?.. אבל
18 אבא שלי כשהוא ידע את זה, הוא אמר אני מבטל את הצוואה והוא הלך להחליף" (עמ' 75
19 שורות 7-10 לפרוטוקול). "אני אגיד לך, כל הסיפור השתנה מאז שנודע לו שאחותי קיבלה
20 בית של 4 חדרים. אז הוא אמר זה לא פייר שהיא מקבלת 4 חדרים, ואת שילמת פה חצי בניין
21 והיא תיקח גם למעלה, והוא צודק, גם אני מותר לי משהו לקבל בצוואה" (עמ' 103 שורות 6-
22 9 לפרוטוקול).
- 23
- 24 76. סבורתני שאין פסול בשיחה או בשיחות המוקדמות שנערכו בין התובעים לבין המנוח בעקבות
25 עריכת הצוואות הקודמות ואודות השינוי שברצונו של המנוח או ברצון שניהם שיעשה. "ואם
26 לא תאמר כן, פסלת כל הצוואות לטובת ילדים אשר על אודותן דיברו איתם הוריהם, פסלת
27 כל הצוואות בין בני זוג ששימשו נושא לשיחות ביניהם חדשות לבקרים. שיחות מוקדמות
28 בנוגע לצוואה עשויות לכסות לא רק את תכנן של הצוואות המיועדות כי אם גם את צורתן
29 ודרך עריכתן: אין כל פסול בשיחות כאלו, ואין השתתפות פעילה בהן פוסלת מלזכות על פי
30 הצוואה" (ראו: פרופ' שילה, עמ' 314-315).
- 31 לא אחת עולה היוזמה לעריכת צוואה על ידי הנהנה, ולא תמיד מטעמים פסולים. העובדה
32 שהתובעים, ילדי המנוח שטיפלו בו ושלא קיבלו כמו הנתבעת 1 זכויות בדירה מאמם,

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 והתובעת שהשקיעה כספים בבניית הבית, הלינו על רצון המנוח לחלק ביניהם באופן שווה
2 את הבית ושוחחו עמו על כך אינה פסולה. גם אם בעקבות שיחות אלה השתכנע המנוח לשנות
3 שוב את הוראת הצוואה הנוגעת לבית, כפי שעשה, אין בכך משום נטילת חלק מצד התובעים
4 בעריכת הצוואה.
5 כנזכר לעיל, לא קיומה של ההשפעה פוסל את הצוואה אלא קיומו של יסוד בלתי הוגן בה.
6 השתכנעתי שמערכת היחסים שבין התובעים לבין המנוח לא הייתה כר להשפעה בלתי הוגנת
7 ולא הוכח שהיה יסוד בלתי הוגן בהשפעתם עליו.
8
9 77. לבקשת הנתבעות ניתן גם צו למשטרת ישראל לקבלת העתק תלונות ועדויות שהגישו
10 התובעים האחד כנגד משנהו. מהחומר שהומצא עולה שהתובעת 1 הגישה בשנת 2009 תלונה
11 כנגד התובע 2 בטענה שהוא מבקש לפגוע בה ובשנת 2014 עתרה כנגדו בבקשה לצו הגנה בה
12 טענה שעקב החשש שלה מפניו היא לא גרה בבית משנת 2009 (נ/5; עמ' 115 שורות 15-16
13 לפרוטוקול). מנגד, התובע 2 התלונן כנגד התובעת 1 במשטרת ישראל שהיא ניסתה לפגוע
14 במנוח במהלך אישפוזו בבית החולים וכי אילצה אותו לעשות שינויים בצוואה (נ/6).
15 קצפה של הנתבעת 1 יצא על העובדה שהתובע הצטרף לתובעת בייצוג משותף וביקשה היא
16 ללמוד מכך על "ניגוד עניינים שזועק לשמיים" (עמ' 6 שורה 15 לפרוטוקול). כן ביקשה ללמוד
17 מכך על הודאת התובע במעורבות התובעת בעריכת הצוואה. קריאה ראשונית של תלונת
18 התובע כנגד התובעת מעוררת בתחילה חוסר נוחות ומעוררת את השאלה האם יש דברים בגו.
19 ברם, בחינה מדוקדקת של הדברים מלמדת שאין ליתן לכך משקל רב.
20 ראשית, ניכר מהראיות ומהעדויות שהמחלוקת בין התובעים ותלונת התובע בעקבותיה כנגד
21 התובעת נוגעת לצוואה המאוחרת משנת 2014 שערך המנוח בסמוך לפני פטירתו ואשר נפסלה
22 בהליך הקודם ובה ציווה את מרבית זכויותיו לתובע. תלונת התובע במשטרה (ת/6) כמו גם
23 עדות מנהל המחלקה האונקולוגית במשטרה ששמע מהמנוח שהתובעים איימו שלא יטפלו בו
24 (ת/2) מתארות סכסוך בסמוך לפני פטירת המנוח בחודש XXX ואינן מתייחסות למועד
25 עריכת הצוואה (בשנת 2012).
26 במיוחד הדברים אמורים שזמן קצר קודם לתלונה ערך המנוח צוואה (ביום 26.5.14) שמצווה
27 לתובע את כל רכושו (צוואה שנפסלה בפסק הדין מיום 18.12.15) ומסתבר בעיני שהמחלוקת
28 הנטענות בין התובעים נגעו לצוואה זו.
29 שנית, עיון בעדויות שנאספו במשטרת ישראל גם מרופא ועו"ס המחלקה בה היה המנוח
30 מאושפז מלמד שהתובעת טיפלה במנוח במסירות ולא נמצא חיזוק לטענות התובע. בעדות
31 מיום 1.7.14 מתארת עו"ס המחלקה שמספר שבועות קודם לכן התנהל ויכוח בין בני משפחתו
32 של המנוח בסמוך למיטתו "ואני הבנתי שהיה בין הילדים שלו ויכוח על ירושה ובשיחה שנערך

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 ביחידות עם המנוח, שהיה צלול ביקש שהתובע לא יגיע לבקרו וביקש שרק התובעת תגיע
2 לבקרו, ומאז רק התובעת הגיעה לבקרו". העו"ס שללה את כל טענות התובע בקשר עם פגיעה
3 של התובעת במנוח או ששללה ממנו טיפול. עו"ס אחרת העידה באותו יום שהתובעת 1 טיפלה
4 במנוח באופן אחראי ומסור וכי טענות התובע מונעות ממניעים "נסתרים" ואינן מדויקות.
5 תלונת התובע כנגד התובעת בגין התעללות במנוח נסגרה על ידי משטרת ישראל ביום 13.7.14
6 מפאת חוסר אשמה.
7 שלישית, העיד התובע שהצהרתו בבית המשפט המייחסת לתובעת מעורבות בעריכת הצוואה,
8 כמו גם תלונתו למשטרה שיקפו את ההנחה שלו באותה תקופה "וזו הייתה הנחה מוטעית"
9 (עמ' 126 שורות 27-29 לפרוטוקול). "אני חשבתי ככה באותו זמן והיום אני מגלה שזה לא
10 היה נכון. לא היום. לפני הרבה זמן כבר גיליתי. לא ידעתי את זה אז" (עמ' 126 שורות 3-4
11 לפרוטוקול).
12
13 78. על האמור יש להוסיף שהמדובר במשפחה משוסעת ומסוכסכת אשר מתאפיינת במריבות,
14 בחשדנות ובחוסר אמון של האחד בשני. שלושת האחים חשים תחושות קשות של מרמור
15 ותסכול מהחיים להם זכו במסגרת המשפחתית אליה נולדו, להתנהגות האלימה של המנוח
16 בילודתם ולהשלכות של כך ולעובדה שהמנוח והנתבעת 2 לא התגרשו זמ"ז והמשפחה
17 התפצלה הלכה למעשה למחנות. מציאות חיים קשה זו, על השלכותיה על כל אחד מיחיד
18 המשפחה נתנה את אותותיה גם בדיונים הרבים שהתקיימו לפני.
19 אף אחד מהאחים לא הצליח להישאר רגוע במהלך הדיונים וכולם ללא יוצא מן הכלל הפריעו
20 למהלך הדיונים באופן יוצא דופן ולא הועילו התרעות וגם לא הרחקה מהאולם (אמנם
21 הנתבעת 1 לא הוצאה מהאולם ואולם עיון בפרוטוקולים מלמד על הפרעות תדירות ובלתי
22 פוסקות מצידה שלא נפלו מהפרעות התובע 2, אך היו פחות קולניות). לא מפליא אפוא שגם
23 את ימי השבעה לא הצליחו האחים לעשות יחד וכבר במהלכם החל דין ודברים סוער על עזבונו
24 של המנוח. התייחסות אפוא לתלונת התובע כנגד התובעת שהלינה על הצוואה המאוחרת של
25 המנוח צריכה אפוא להעשות ביחס לתמונה הכוללת של היחסים החשדניים בין האחים, ואין
26 בה כשלעצמה, או במצטבר לטענות האחרות, כדי להוכיח שאכן הפעילה התובעת לחצים או
27 איומים כלפי המנוח או שהיה רכיב של חוסר הוגנת בהשפעתה עליו לשנות את הצוואה.
28
29 79. בסיכומים טענה הנתבעת 1 גם שהתובעים ידעו שהיא קיבלה מחצית מהזכויות בדירה ואת
30 החצי השני רכשה ועל כן הטעו את המנוח לחשוב שקיבלה את מלוא הזכויות בדירה (סעיף
31 41-42 לסיכומים). דומה שטענה זו שמייחסת למנוח רצון לשנות את הצוואה בעקבות הנחה
32 שגויה שהיא תולדה של הטעיה מצד התובעים מתקשה לעמוד בקנה אחד עם הטענה

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

- 1 שהצוואה נחתמה ע"י המנוח שלא מתוך רצונו העצמי והחופשי, אלא מחמת השפעה
2 בלתי הוגנת מצד התובעים. כמו כן, גם עילת התנגדות זו הוספה לראשונה בסיכומים והיא
3 בבחינה הרחבת חזית. גם לגופם של דברים לא הוכחה טעות ולא הוכח קשר סיבתי בין הטעות
4 לבין אופן עריכת הצוואה וכי המנוח היה מצווה אחרת אילו היה מודע לטעות הנטענת.
5 לא הוכח שהמנוח שינה את צוואתו הקודמת אך בשל ההנחה שהנתבעת קיבלה את מלוא
6 הזכויות בדירה ולא מחצית מהזכויות, ואין לשלול את האפשרות שדי היה לו בכך שהנתבעת
7 2 העבירה את הזכויות שהיו לה לנתבעת בלבד מבלי לחלקן עם התובעים כדי לשנות את
8 צוואתו, או שדי היה לו בכך שלנתבעת 1 זכויות בדירה נוספת כדי לשנות את צוואתו [על
9 הקושי הרב בטענות בדבר טעות שבעטיה נערכה הצוואה ראו: בע"מ 8300/11 פלוני נ' פלוני,
10 (פורסם בנבו, 28.2.12) פסקה 4].
11
12 80. בנסיבות העניין בחנתי את המקרה גם שלא בעיניים של אבני הדרך שנקבעו בפרשת מרום כדי
13 לזקק את אותו יסוד של אי הגינות שיש בו לצבוע את הצוואה ואת ההליך עשייתה בהשפעה
14 בלתי הוגנת, והתבוננתי על סוגיית ההשפעה הבלתי הוגנת כמכלול [ראו בע"מ 4459/14 פלונית
15 נ' פלונית (פורסם בנבו, 6.5.15), הלכה שלימים זכתה לשם "הלכת החוטאים השזורים"]].
16 לאור המפורט בהרחבה לעיל, הן מהעדויות והראיות שהובאו בפני והן לאור הפעלת מבחן
17 השכל הישר, גרסת התובעים מסתברת יותר ועולה היא בקנה אחד עם חומר הראיות הרחב
18 שנפרס בהליך. השתכנעתי שהמנוח הביע את רצונו לצוות את הבית לתובעים בלבד כאשר
19 החלק הארי לתובעת 1 ואת יתר רכושו לחלק בין שלושת ילדיו, וכי הוראות הצוואה משקפות
20 את רצונו. לא הוכח שהתובעים נטלו חלק כזה או אחר בעריכת הצוואה או כי השפיעו על
21 המנוח באופן לא הוגן לערוך צוואה.
22 עוד יש לזכור שבצוואה ציווה המנוח לנתבעת 1 זכויות בדירה ובנכס במושבה XXX. אם היו
23 התובעים מפעילים את השפעתם הלא הוגנת על המנוח הדעת הייתה נותנת שהמנוח היה מדיר
24 את הנתבעת 1 או מצווה לה הרבה פחות. גם תוכן הצוואה אינו מלמד אפוא על טביעת ידיהם
25 של התובעים בה או על חוסר הוגנות.
26
27 81. במבט על יש לזכור שהמנוח והנתבעת 2 נפרדו למעלה מ- 40 שנים לפני פטירתו, ומהחומרים
28 שהוגשו בתיק הקשור עולה כי זו סירבה לקבל את גיטה, ולטענת הצדדים מלכתחילה יחסו
29 של המנוח כלפיה היה רע וקשה, ולטענת הנתבעת 1 חדל הוא מניסיונותיו לסדר גט ביניהם
30 לאחר שחלתה ומתוך תקווה שתסיים את חייה. בנסיבות (קשות) אלו, העובדה שהיא אינה
31 זוכה על פי הצוואה אינה מעוררת כל סימני שאלה.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

02 אוקטובר 2022

ת"ע 12074-03-16 מ' נ' יי(המנוח) ואח'

ת"ע 11710-03-16

ת"ע 14478-10-16

1 גם הנתבעת 1 ניתקה מיוזמתה כל קשר עם המנוח מעת שמלאו לה 16 שנים, עשרות שנים
2 לפני פטירתו. הנתבעת 1 סירבה לניסיונותיו לקיים עמה קשר, גם לא טלפוני, וסירבה שישתתף
3 בחתונתה או יפגש עם בנה. חרף האמור, ציווה לה המנוח נכסים בצוואה והעובדה שלתובעת
4 1 ציווה יותר מסתברת בנסיבות. בפרט כך שהנתבעת 2 תמכה בזמן אמת בהגנה על זכויות
5 התובעת 1 באותה דירה שהונחלה לה מאחר והיא סייעה משמעותית במימון בניית הבית,
6 טענה התומכת בגרסת התובעים בהליך זה.
7 כשהו הרקע הכללי, וכשבית המשפט נתן אמון מלא בגרסת הנוטריון, והנתבעות לא הציגו
8 ראיות של ממש לשללל הראיות שהעלו, ועל חלקן כלל לא עמדו (לרבות זיוף חתימה, "פברוק"
9 צוואה ועוד) אינני סבורה שיש מקום לבטל את צוואת המנוח.

10
11 82. אני קובעת אפוא שעלה בידי התובעים לעמו בנטל השכנוע ולהוכיח שלא נפל פגם בצוואה או
12 טעם אחר המצדיק את פסילתה.

13
14 83. אשר על כן, הריני מורה כדלקמן:

- 15 א. דין הבקשה לצו קיום צוואה (ת"ע 11710-03-16) להתקבל.
16 התובעים יגיש נוסח צו לחתימה בהתאם לתקנות הירושה בתוך 7 ימים.
17 ב. דין ההתנגדיות לקיום הצוואה (ת"ע 17396-12-17) להידחות.
18 ג. הנתבעות יישאו בהוצאות התובעים בסך של 35,000 ₪ (מתוך כך תישא הנתבעת 1
19 בסך של 25,000 ₪ והנתבעת 2 תישא בסך של 10,000 ₪).

20
21 בהעדר התנגדות עניינית בתוך 10 ימים יותר פרסום פסק הדין בהשמטת פרטים מזהים.

22
23 ניתן היום, ז' תשרי תשפ"ג, 02 אוקטובר 2022, בהעדר הצדדים.

24
25

26 אורית בן דור ליבל, שופטת
27
28